

ARGIA

1981-Urtarrila 25-XLIV garren urtea 900 zenbakia 60 peza

**kontzertu ekonomikoak
langabeziaren
konpasetan**

**—Larzak: Nekazarien burruka-
ren eredu bat.**

**—Joseba Sarrionandia:
RAOUL WALSH
zinemagilea.**

**—Joxe Azurmendi:
euskara ez da kultura.**

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

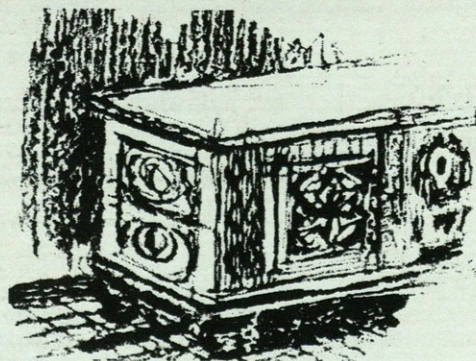
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babes.

Jakintza sail
ontan ere

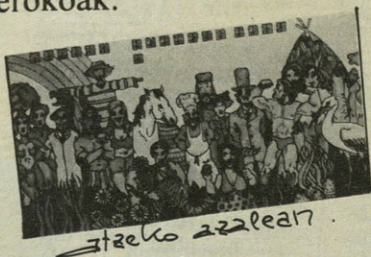
lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**

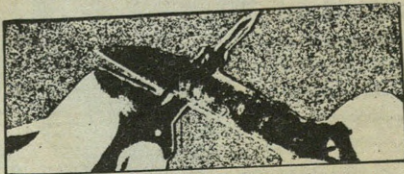
**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

Zein notaren konpasean eta zein erritmoz eman diren erabakitzeke orduan, eztabaidak baldin badira ere, hortxe ditugu KONTZERTU EKONOMIKOAK eta ezin ezer esan gabe nolanahi pasatzen utzi. Hori dela eta, orrialdeotara ekarri genuen iadanik gaia joan den asteko alean, eta aste honetakoan haren jarraipena dakargu. Ondoren —eta eztabaida itxiko ez duelakotan— **BALERE BAKAIKOAK** ere bere laguntza eskaini digu. Hor dago materialea beraz, eta gero gerokoak.

aste 22. alea

Zenbait egunkaritan azaldu zen berria: «Artzain batzuek beren ardiak eta guzti Eiffel dorrepean protestaka». Eta hasierako harridura pasa ondoren zehaztasun apur bat gehiago jaso ondoren, bere arazoetaz piska bat gehiago jakiteko aukera izan genuen. Hor azpian zegoen problematika zaharra dugu, zaharra eta ez bakarrik Larzac-eko nekazariena: nekazarien bizimodu petralá, borroka ekologikoa eta estatuaren ejerzitoaren zapalkuntza. Hori zela eta, egokia iruditu zaigu gai horri erdiko orrialdeak ematea; borrokarako beste modu bat begi aurrean ezartzearen.

23. or.

JOXE AZURMENDIk berriro ere hartu du luma —dirudienez ez zaio gehiegi kostatzen— eta euskararen gai zaharra hartuz, hementxe dugu eritzia emanez. **EUSKARA EZ DA KULTURA** da gaurko gaiaren tituloa.

17. or.

oharra

Urte hasierako garaia zaizkigula eta, urteoro bezala harpidetza sariak kobratzen hasi gara. Beraz, edozein eraren bidez iristen bazaizue, harrera ona emaiozue, gure partetik bait doa. Hona hemen aurtengo sariak:

Barruan	2.500 pta.
Atzerrietako herrietan	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakoitza	60 pta.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Jabe: Zeruko Argia Kooperatiba.

Modiztegiak: Ortzadar Laboratorioa, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	2.300 pta.
Estatuturik Kanpora	2.900 pta.
Airez	4.400 pta.
Ale bakarra	60 pta.

ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Idazleak: Estepan Aldamiz, Jokin Ansorena, Ladix Arrosagarai «Astema», Mikel Atxaga, Lurdes Auzmendi, Balere Bakoikoa, Inozentzio Bujanda, Joxe Manuel Bujanda, Felix

Ibargutxi, Rufino Iraola, Mikel Iribarren «Xinaberri», Julen Kalzada, Iñigo Lamarca, Josu Landa, Txema Larrea, Pello Lizarralde, Gorka Reizabal, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionaindia, Jon Urrujulegi, Joxemari Velez de Mendizabal «Mendiaga», «Xalbardin», Josemi Zumalabe.

Marrazki eta diseinuak: Joxemari Aleman, Guru, Antton Olariaga, Rotu, Tororo, Josemi Zumalabe.

Argazkilariak: Koldo Aretxaga, Arturo Delgado, Philippe Etcheberri, Loubet, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Luis Otaegi, Roberto Zarrabeitia.

aste Giroa

LIBURUAK

OLERTI 80: Aita Onaindia, 128 or., 200 pta.

Duela hamaika urte gutxi gora behera isildu egin zen —ala isilerazi zuten, auskalo— izen hau bera zeraman olerki aldizkaria, eta Santi Onaindiari berari entzunda genionez, orain dela hilabete batzuek berkelelratzeko asmoa ibili bazebilen nonbait. Ernai geunden, bada, bere agerpen posible eta anuntziatu hori noiz gertatuko ote zen. Eta nahiz eta liburudenda nagusietan ez aurkitu, egun batetan, eta batere espero gabe, liburudenda batetan aurkitu genuen, horrez geroztik beste inon —oraingoz behintzat— aurkitu ez dugularik. Ez dakigu honen zergatia zein izan daiteken, baina zabalkundea ahalik eta erabatekoen izan behar duela uste dugu. Edukiari begiradaxo bat eskaintzen badiogu, normala denez denak olerkiak eta olerkiak munduaren inguruan egin dako saio eta artikulua daude, era guztietakoak eta egile ugari eta arras desberdinenak. Aita Onaindiak aurkezpenean esaten digunez, aldizkaria erabat irekita eta zabalik geratzen da, nahi duen kristo guztia sar dadin: «Euskal olerkariok! Emen duzue, ba, berriz ere, lehen bezela noski, «Oler-ti», guztion aldizkari begitokoa; zabal-zabalik dituzue ateak.»

IDAZ-LAN GUZ-TIAK, Lekuona'tar Manuel; Kardaberaz bilduma, 5 tomo, 1500 pta. bana.

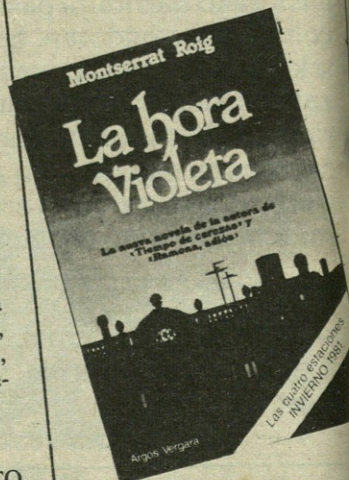
Aspaldidanik eutsi zioten Zardaberazeko Manuel Lekuonaren idazlan guztiak argitaratzeari, eta orain arte bost tomo atera badi-tuzte ere, beste bat inprentan omen dute, eta beste lau gehiago prestakuntzako-

raindikl Lehenengoak **Aoz-ko literatura** zuen izena eta 1970. urtean kaleratu zen. Bigarrena **Eusko Etnogra-fia** izan zen eta bere edizio urtea, 1978. Hirugarrena **Arte izti** izenekoa dugu eta urtea, 1979. Eta bi azkenak **Kondaira (A eta B)** dira, hain zuzen, azken asteotan eskuratu ditugun azkenak, eta hauek zirela eta aipa-men hau egitekoa hartu genuen. Bi liburu horietako lehenengoan hiru parrokiari buruzko lanak ageri dira, bukatzeko lanik zabalena komento bati buruz izanik. Hiru parrokiak Donostia, Andoain eta lasartekoak dira, eta komentoa, berriz, Lasarteko Brigiden. Bigarren liburuan ere, eta lan bana, Calahorrako hiru elizetaz ari zaigu Lekuona zaharra. Eta azken lana, honetan ere luzeena izanik, aintzineko Oihartzun herriaz dihardu.

DEL ASESINATO CONSIDERADO COMO UNA DE LAS BELLAS ARTES, Thomas de Quincey; Barral editores, 136 or., 150 pta.

Mende batetako epea pasa ondoren, gaurkotasuna gordetzen duten obra idatziak oso gutxi dira, eta hala behar du gainera, azkenean idazlanak hautatzeko eta kribatzeko erizpiderik baliotsuena denbora baita. Hemen dugu horrenfroga bat. Kontutan hartu behar dugu Thomas de Quincey joan den gizaldiko egile bat dela eta, hala izanik eta gai hori hartuta modu horretaz erabiliz gero, ez da esplikazio handirik behar garrantzi hori zergatik duen jakiteko. Liburu hau literatura madarikatuaren barnean klasiko bilakatu da, bere umorea eta zorroztasuna direla me-

dio. Aitzakitza, ekintza kriminalaren alderdi estetikoak goratzea hartzen du. Bi zati ditu liburuak; lehenengo azalpen teorikoa eta bigarrena ekintza praktikoa batzuen birrerakuntza, orokorki oso detaile bitxiez betetako obra baten inpresioa gelditzen zaigularik. Hala ere, lasai geldi bitez hegan dabiltzen aingerut-

xoak, liburua ez bait da terrorismoaren apologia izatera iristen.

LA HORA VIOLETA, Montserrat Roig; Argos-Vergara, 268 or., 360 pta.

Montserrat Roig gutxitan gertatzen den kaso berezi horietako bat duzue. Duela gutxi gure artean izan genuen Donostian hitzaldi bat edo antzeko zerbait ematearren. Baina gorago aipatu dugun berezitasun hori ez dotorkio honengatik noski, jatorriz katalaneraz idazten duen emakume bat izanik, erdal literaturan boom bat eragiten ari den emakumea delako baizik. Hau noski ez da oso normala izaten, baina hala gertatu zen bere bi aurreko no-belekin —**tiempo de cerezas** eta **Ramona, adiós**—, eta publikatu berria den azken honek prebisio guztiak apurtuko dituela ziur gaude. **La hora violeta** izeneko liburu honetan hiru emakumeek era desberdinetako gizonekin izan duten frakasoa azaltzen digu Montserrat Roig-ek. Hiru arketipo agertzen zaizkigu sexo maskulinoaren barnean: aita-gizona, gizon zerebrala eta ideia erromantikotzat jotako gizona. Azkenean emakumeak zerbait lortzeko duen bide bakarra bere buruan pentsatzea dela jakitera iristeko. Nobela, berez, aitorkuntza psikologiko eta politikoa darion obra bat da, soil-soilik (baina zertarako gehiago, egia esan).

ALDIZKARIAK

IPURBELTZ, 37 zenbakia.

Toki batzuetan aski ahaztuta baldin baditugu ere, komikiek duten garrantzia ezin handiagoa da. Herri honetako —eta

guztietako— nola baiteko harrobia diren haurrengan eraginik handiena izango duen elemendua. Jakinaenez, **IPURBELTZ** komikia hilero kaleratzen da, eta azken ale honek, 15 orrialde eskaintzen dizkio Fernando Amezketarrari, honek eta bere umorezko gertaerek duten grazia guztia barreiatuz. Fernando Amezketarraren bizitzako pasadizo hauen gidoia Txotxongilo ginol taldeko Enkarni Genuak bildu ditu, eta marrazkiak, berriz, Jose Angel Lopezegik egin ditu. Editorialekoek diotenez, «komikia honetan Amezketako bertsolari famatuaren sena eta humore aparta agertu nahi izandira batez ere, guzti hau haren bizitzako lau patsarte ezagunetan laburtuz». Iniziatiba guztiz orijinala eta txalogarria izan ez ezik, eta azken aldian ohitura bihurtzen ari denez, kalitate ere bere goiko mailan gordetzen asmatu dute **IPURBELTZ**eko lankideek. Zorionak. kasetak.

KORRIKA, Xoxoa diskaetxea, 550 pta.

KORRIKA EUSKAL HERRIA kanpainaren arrakasta iragarri zuten aspaldi antolatzaileek, eta falta den gauza bakarra konfirmazioa dugun bitartean, hona hemen non eskaparaketan ikusten dugun kanpainaren ondorengo ekintza bezala grabatutako kasetak —diska ez—. Kanpainaren beste gauza asko bezala ongi aterako zaielakotan gaude —desioa baino zerbait gehiago bait da—, hain luzea izango den bidean zehar korrika nahiz oinez ibiltzeko animoak baino gehiago ere behar bait da.

25

urtarrila 25
otsaila 1

errezeta gehiago

Aste hauek sukaldaritza arloan oso garrantzitsuak izan dira. Alde batetatik Aurrezki Kutxa Probintzialak bere aretoan egin dituen saioengatik. Eta bestetik «Gurutze berri»n hosteleri eskolari hasiera eman zaiolako.

Behin eta berriz aitatu dugu Euskal Herriko sukaldaritza giroa kulturalak oinarri eta ardatz bezala halako eskola bat behar zuela.

Bainan bai batak eta besteak aipamen bereziagoak behar dituztelakoan eta —egia esan— denboraz ere eskas nabilelako datorren asterako utziko dugu.

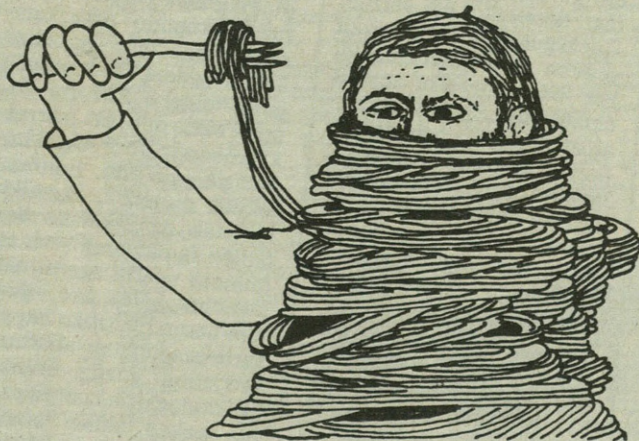
Bihoakizue oraingoz, eta azken asteetako errezetei segida emanaz beste errezeta batzuk. Ea errezetario horiek handitzen ditugun.

pastazko jakia

Pasten funtsezko sekretoak nola egostean dago. Ondo egosi daitezen, ez bigunegi ez tinkoegi gelditu behar dira bainan ez kirrikatsu, ura irekiten dagoela bota behar dituzu. Ur kantitate handian eta aurretik gatzaturik dagoen urean. ordu laurden bat eduki egosten gutxi gora behera. Xukatu eta gero ur berotan garbitu almidoi aztarna guztiak joan daitezen.

Ohar bat: Bazkal ordua baino lehenago egosten badituzue orduan ur hotzez garbitu egosketa moztu dadin eta ez daitezen bigundu.

Prestatzeko erarik errazena hau izango duzue: gurin pusketak bota gazta xehetuaz gainetik haustu eta labean sartu ondoren gratinatu.

faneka xerrak txipiroi saltsarekin

Faneka bezala beste arrain xerrekin ere egin daiteke eta oso kanbinazio ona lortuko duzue. Faneka jarri dut «bigarren mailako» arrain hauek propaganda apur bat behar eta merezi dutelako. Arrain merke eta freskoak direnean kalitate handikoak gertatzen bait dira.

Ez ahaztu arrain freskoari begiak bizi-bizi nabaritu behar zaizkiola. Guri iadanik joaten ari zaigun begi-distira horrekin.

Arrain xerra hauek prejitzea aski duzue. Prejitu eta saltsetan jarri.

Hona hemen saltsa nola prestatzen den:

kazuela batetan tipula zabalean moztutajarri eta baratzuri piska bat ere. Ogi azal puska bat ere bota nahi badiozue, aurrera. poliki-poliki egin eta eginda dagoenean iedo hiru salda ontzitxoarekin tu.

Txipiroien tinta ondo-ondo

zanpatu eta salda piska batez urtu. Saldara bota.

Aurretik prestaturik izango dugu tomatea eta beste bi ontzitxo ainaditu. Txinotik oso ongi iragortzi eta kito.

esne prejitua

Bazkal bururako ESNE PREJITUA presta dezakezue. Ehun gramo azukre eta berrogei eta hamar gramo irina jarri. Piskanaka-piskanaka lau ontzi esne (ontziak kafea hartzeko erabiltzen diren horietakoak) bota ondo nahastuz. Iragortzi eta gurin pusketa bat bota.

• Egosten jarri sutan, jirabiratzearaz utzi gabe. Oso lisoa gertatu behar da. Ontzira ateratzeko ontzia ur hotzetik pasa eta lehortu gabe bota prestatu dugun beste ontzi batetara esnea ondo zabalduz. Hozten denean kua-dradotan moztu irin eta arraultzetan igurtzi ondoren. prejitu eta azukre eta kanela hauts piska bat garoztatu.

K. ARGINANO

Peña Santiagorekin mendietan zehar

Luis Pedro PEÑA SANTIAGO: Montañas del País Vasco». Tomo 1º: «Al encuentro del pasado. Travesías, rutas y caminos». Donostia 1980.

Azken urte hauetan, mendiei buruz liburu asko agertzen ari da. Haien artean, bi ikusmolde aski desberdin berezi daitezke: batzuek erreka zulo sakon sakonenatik mendi gailur gorenenaraino daraman bide zuzenena deskribatzen digute, mendizalearen kimen fisiko eta psikologikoari lehentasuna emanik; besteek, berriz, mendietan zehar ibili den idazlearen gogoetak eskeintzen dizkigute, txarrenean bere mitomaniak eta arruneriak jasan ditzagun, eta hoberenean mendiari darion kutsu poetikoa dastatuz haren gaindi ibiltzeko gooa sor dakigun.

Liburu hontan Peña Santiagok beste eginmolde bat hautatu du: trabesien bidez, batez ere, aintzineko aztarnak aurkitu, ikusi eta azaldu. Trikuharriak, jentil baratza, dorre eta gazteluak, mugarriak, kontrabandista eta errumesen bideak, bentak, eremita zaharrak, artzainen bordak, isolatuak gelditu diren auzoak, liburuaren orrialdeetan agertarazten dizkigu. Mapa eta argazki esankor batez lagundurik ematen du ibilaldi bakoitza. Eta ibilaldiak egiteko hautatu duen modua, lehen esan dudanez, trabesiarena da, batez ere: mendi punta batzu bisitatzerá gomitatzen gaitu, hala nola Ori, Urkulu, Mendaur eta Auzagatelu; baina bideetan eta lepoetan zehar ibili da, batez ere, Haitzgorri, Andia, Aralar, Hartzamendi, Hautza, Anboto, Gorbea, Ernio eta Izarraitz mendi kateetan.

Eta mendietan gizonen eta emakumeen eskua ikusi nahi ba dugu, hortik ibili behar da, benetan. Mendi gailurretan oso bakanka ikusi daitezke gizon bakesuen lana: gazteluak eta guru-

tzeak aurkitzen ditugu, lehenak gerla gizonen eginak, bigarrenak natura eta gizarte osoaren gainean fede erasokor baten nagusitza baieztatzen. Hegoak eraman ditzala, ez bait dugu ezer galduko! Pentzeak, oihanak, txabolak eta hiriak biltzeko sortu ziren bideetan ikusten da, bai, jende baketsuaren lan adimentsu eta esankorra. Gizarte fenomeno bezela, gailurrei buruzko interesa aski berria dugu: noski, gailur erreza, bazka lekuen erdian direnean, begiratoki natural bikainak dira, eta aintzineko eta oraingo artzainek baliatu izan dituzte; iazko udar Mendizar isolatuaren puntan aurkitu genituen artzainak, baina Mendizar belardi eskerga bilutsien gainean dago, eta udaran milaka zenbaitzen dira ardiak ta kabalak. Bai

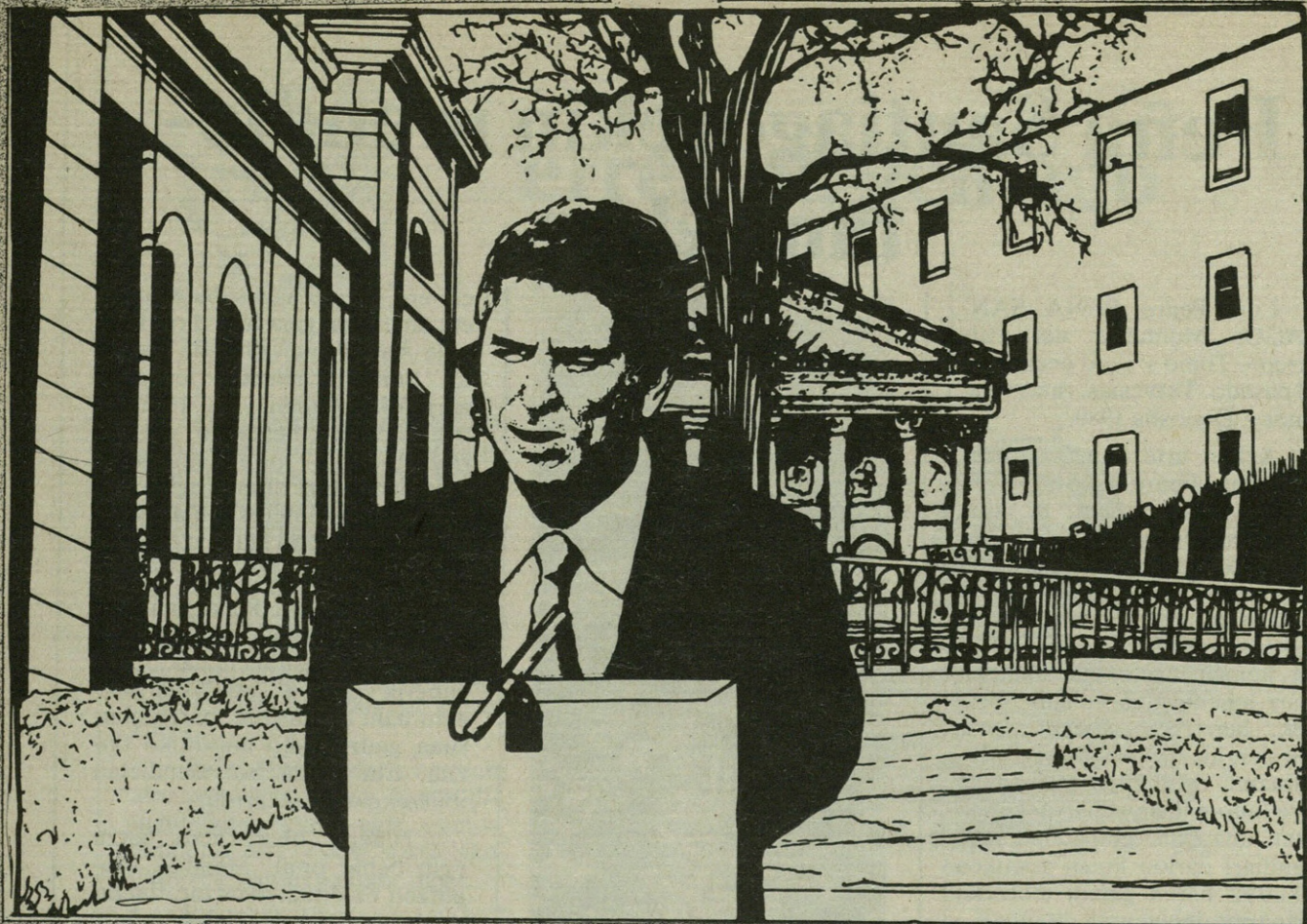
eta ere, mendi nagusi batzu mito eta sinesteen gaia izan dira, hala nola Auñamendi, Ori edo Anboto. Baina kronletxak lepoetan aurkituko ditugu, eta trikuharriak oraindik beherago, eta aurrehistoriatik gure egunetara mendietan bizi diren artzain eta baserritarrek interes gehiago erakutsi digute lepo eta mazelei buruz gailurrei buruz baino.

Horregaitik, Peña Santiago jaunarekin holako peregrinazio kultural eta sentimentalak, duda gaberik guztiz aberasgarriak, egin nahi ba dituzue, haren liburuan gauza asko aurkituko duzue. Eta ez da hau mendietan ibiltzeko modu txarrena.

Halere, oharpentxo batzu egin behar ditut. Mendiak eza gutzen ez dituztenentzat itinerarioak ez dira guztiz argiak: hau, seguraski, holan izan behar da, itinerario zehatzak sartzekotan beste liburu bat egin beharko lukeelako egileak. Holan, onura gehiago aterako dio liburuari mendi hauk ezagutzen dituenak hortik zehar inoiz ibilia ez denak baino. Beste gauza bat da ortografia: pena da, ene iduriko, Iparraldeko mendien izenak «H» famatu gaberik ematea. «Arpeko Saindu», «Artzamendi», «Arpeko leizezuloa» irakurtzea aski itsusia gertatzen zait, baina...

Oro har, liburu ederra dugu Peña Santiagorena. Artikulubatzu oso politak: Aritzakun eta Urritzate auzo galduak beti naute liluratu, eta Luis Pedrori esker berriz han sartu naizenean, ebokazioa guztiz lortua dela esan behar dut. Beste batzu txiroago, benetan: Oriarena ahula zait, eta Hartzamendiarena oso arina. Baina mendietan kirola baino gehiago aurkitu nahi dutenei zerbait irabaziko dutelakoan. gomendatzen diet liburu hau irakur eta iker dezaten.

BELTZA

Izena
Nombre

Kalea
Calle

Herria
Población

ZK
N.º

Bizitza
Piso

Herrialdea
Provincia

ANAITASUNA
☐ Hamabostkaria. Urteko harpidetza: 1.500 pzta.
Publicación quincenal. Suscripción anual: 1.500 ptas.

ARGIA
☐ Astekaria. Urteko harpidetza: 2.500 pzta.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.500 ptas.

HERRIA
☐ Astekaria. Urteko harpidetza: 2.250 ptas.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.250 ptas.

Hartu nahi dut:
Deseo suscribirme a:

JAKIN
☐ Hiru hilabetekaria. Urteko harpidetza: 1.100 pzta.
Publicación trimestral. Suscripción anual: 1.100 ptas.

SASKI-NASKI
☐ Hilerokoa. Urteko harpidetza: 900 pzta.
Publicación mensual. Suscripción anual: 900 ptas.

X batez jar ezazu harpidetu nahi duzun aldizkaria.
Señale con una X la revista o revistas a las que quiera suscribirse.

Txartel hau bete eta gero bidal ezazu mesedez 495 posta kutxara, Bilbo, **PRENTSA EUSKARAZ** karta azalean jarriz.
Una vez rellenado este boletín, envíelo, por favor, al apartado 495 de Bilbao, poniendo en el sobre **PRENTSA EUSKARAZ**.

ORDAINKETA MODUA: Harpidea hartzen duzun aldizkariak zurekin sartuko da harremanetan ordainketa modua jakin dezazun.

FORMA DE PAGO: Cada revista, a la que se suscriba, se pondrá en contacto con usted para darle a conocer sus formas de pago.

1

(ZERUKO) ARGIA-REN 900. ALEA da esku artean duzun hau. Badirudi ehuneko zifra borobiletara iritsiz gero balantze orduak ere iristen direla. Balantzea egin eta ZORIONAK hartzeko orduak. Hala ere, alde batetik, hainbeste balantze egin beharra izan dugu azkeneko urte honetan eta bestetik 900. ale hau ARGIA izen

soilez ateratako 14. izanik — gutxitxo oraindik azterketetan hasteko beste batetarako utzi beharko ditugu bata eta bestea. Iadanik 1000. alera iristerakoan botako ditugun «etxafuego»-taz hasi gara hitzegiten. Asmoak asmo, itxaropena ez zaigu beharalakoan joango.

Iritsiko al gara?

2

BAHITUTAKO AMERIARRAK LIBRE. Iranen bahitutako 52 iparramerikarrak 444 egun igaro ondoren libre gelditu dira. Tratua merkatu txikitik egindako soka-tira bat balitz bezala gertatu da. Milioiak gora, milioiak behera. «Regateo» horretan azkenik 52 iparramerikarrek 9.000 milioi dolarre balio izan dute.

Reagan EE.BB.etako lehendakari berriak —telebista espainol eta frantsesa ikusi ondoren munduko lehendakaria iruditu bazaigu ere— jokaera gogortu egingo lukeela eta Carter-ek bere lehendakaritza bukatu baino lehen lortu nahi izatea omen zegoela negoziaketaren atzetik esan digute egunkariak. Hain ximplea dena! Zein polita!

3

MIKEL HERNANDEZ ABAITUARI ZORIONAK: «Donostia Hiria» III Ipuin Lehiaketaren irabazle gertatu da ARGIAren idatzle den Mikelek idatzitako «Gurutzegramak idazten zituengizona».

Orain dela gutxi Joseba Sarrionaindia aipatu behar izan genuen sari irabazle bezala. Orain Mikel. ARGIAko idazleak ipuin-lari bikainak gertatzen ari zaizkigu. Xabier Lete, Luis Haranburu Altuna eta Ibon Sarasola izan ziren epai mahaikoak. Bigarren saria I. Inurrietaren «Hatsaren gainean» ipuinak hartu zuen eta hirugarrena, berriz, I.Z. Urkiolaren «Zodiakoaren munduan Galava»-k.

4

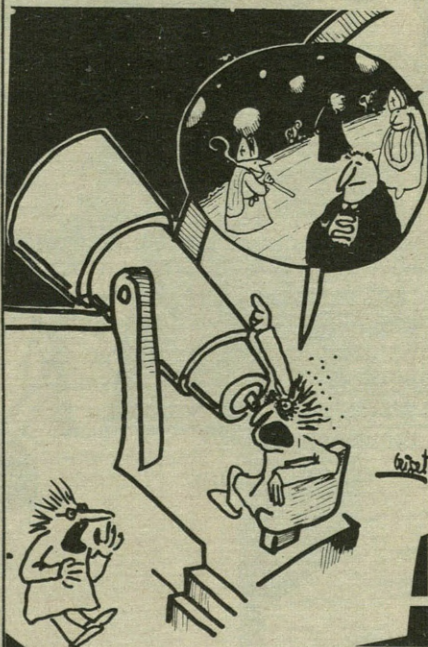
LOSISALETXE ETA PAULO TXIKIA. Joan den igandean —hilak 18— aipatutako bertsolariak izan ziren omenduak. Mila eta bostehun bat bertsozalez inguraturik, berrogeita bi bat bertsolari aritu omen ziren lanean. Gero, Urbia jatetxean bazkaria eta EGIN egunkarian (hilak 20) irakurri genuenez, ez omen zen adinakoa izan delako bazkari hori. Eta jakina da horrelako egunetan janariak leku berezia betetzen dutela. Bertsolariak egindako komunikatu bat ere argitaratu eman zen eta honela zioen:

Euskal Herri guztiko bertsolariok Donostian bildu garenean ezin dugu ahaztu beste bi bertsolari preso ditugula: Jesus de la Fuente «BASAKARTE» gipuzkoarra, eta Abel Enbeita bizkaitarra.

Bertsolarion kantuan presoak aipatzen baditugu nola ez gure lagunak eta lankideak direnean. Gure hityzak indarririk baldin badu, «BASAKARTE»-ren eta Abel Enbeitaren askatasun berehalakoa eskatzen dugu. Euskal Herrian askatasunaren alde presorik den bitartean ez da haien izenik faltako gure kantuetan.

X izpiak mortalak

X izpiak mortalak omendira, INTERVIUko 244.zenbakian oso tonogorria duen artikulua batean abisatzen zaigunez «Las consecuencias de la radioactividad nos aterran. Y, sin embargo, la mayoría de la población española se ha sometido voluntariamente a descargas radioactivas. Y lo que es más grave por prescripción facultativa. ¿Quién no ha pasado por una pantalla de rayos X o se ha hecho una radiografía? Las investigaciones más recientes aseguran que estos métodos, de radiodiagnóstico y radioterapia, producen cáncer, leucemia e infinidad de mutaciones genéticas. El peligro no es sólo para quien reciba directamente las radiaciones, sino para todos los que estén cerca del aparato que las emite. En otras palabras, vivir cerca de un consultorio médico puede ser tan peligroso como estar al lado de una central nuclear. (...) Los médicos que empezaron a trabajar con radiaciones debían de ser considerados héroes, pues casi todos murieron de cáncer.»

ANDALANgo 304. zenbakian

indisolubilitatea

REDENCION aldizkarian, 573. zenbakian, eta Apezpikuen Sinoa ospatu ondoren, Perun familiaren inguruko mogimenduetan lan egiten duen Clemente Sobrado Aitak honako hau esaten digu:

«Y esto es lo que suelen olvidar cuantos propician tanto el derecho al divorcio como quienes quieren pretender legalizarlo. Uno puede creer o no creer, pero la indisolubilidad del vínculo conyugal es previa a la creencia personal o confesionalidad de los Estados. Es un dato de la antropología metafísica del hombre. (...) La universalidad de los anticonceptivos no los hace éticos (...) lo que sí se pidió fue una mejor fundamentación de la Encíclica desde una visión antropológica más personalista de la sexualidad y el amor, en vez de hacerlo desde un concepto de naturaleza que lo haga más inteligible y creíble.»

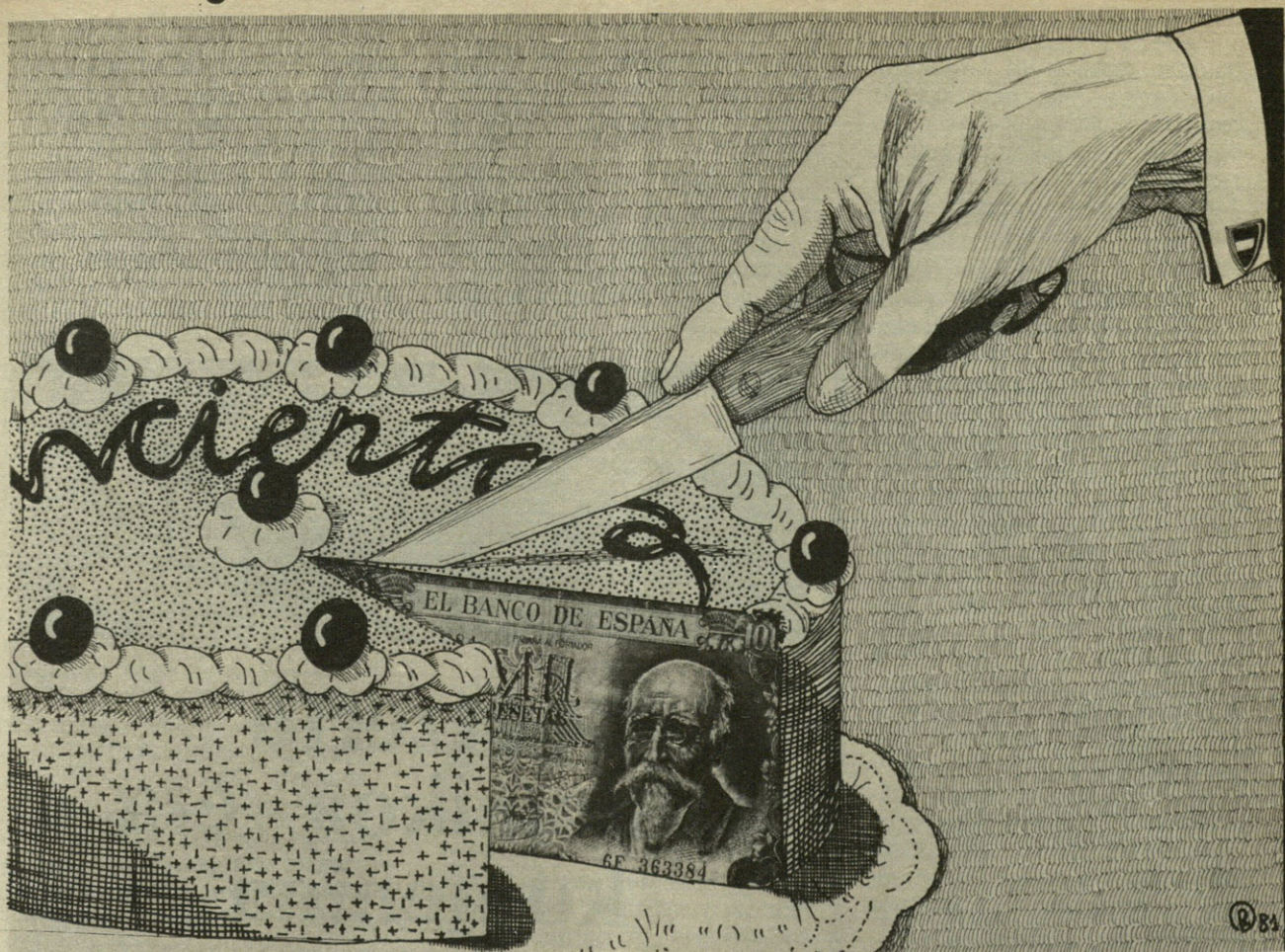
elizaren gastoak

«1981. urtean Eliz Katolikoaren gastuetarako espainol bakoitzaren 1.100 pta. behar lirakeela» iragartzen du CAMBIO 16ko476. zenbakiak:

«Las subvenciones que, con destino a la Iglesia católica, saldrán de las arcas del erario público en 1981 serán cerca de 40.000 millones de pesetas entre sueldos de curas y obispos, gastos de la conferencia Episcopal, conservación del patrimonio artístico y subvención a la enseñanza religiosa. Unos 21.000 sacerdotes seculares y 85 obispos y cardenales se repartirán cerca de 8.300 millones de pesetas, que viene a representar el 97% de la subvención del Estado a la Iglesia católica para este año. Pero donde el Estado carga los dineros del contribuyente español es en

la subvención a la enseñanza religiosa privada. Aunque en ningún organismo administrativo o eclesiástico han querido facilitar datos al respecto, a pesar de que se trata de un dinero público, fuentes oficiosas de la Administración han calculado para esta revista que se aproximarán a los 30.000 millones la subvención que destinará el Gobierno en 1981 a los colegios religiosos privados, un 20% más que en 1981». **Bere aldetik, PUNTO Y HORAK 209. zenbakian dio:** «Mons. Innocenti procede de la congregación del Culto, una de las más conservadoras de la Curia y está considerado comohombre fácilmente manejable (para el Opus Dei). Así pues, un fidelísimo de Somalo, nombrado por Wojtyla, será el encargado desde el 7 de enero de llevar a feliz tér-

mino la política vaticana en España que es tanto como decir barrer todo atisbo de contestación, crítica o izquierdismo en la Iglesia española. O sea, seguir al pie de la letra las enseñanzas de ese nuevo «santo padre», que es el marqués de Peralta, al que ha citado varias veces, en sus últimos discursos, el polaco de Roma. Si en cierta ocasión el «Padre» dijo de don Marcelo que era el obispo más santo de España, de Guerra Campos el más sabio y sobre Tarancón se expresó con la frase de la Escritura «el número de los imbéciles es infinito», no debe sorprender que Wojtyla en el último Sínodo ni siquiera recibiera al presidente de la Conferencia Episcopal Española». **Kristo itzuliko balitz Eliza bere tenplotik botatzeko latigo bat bainogehiago beharko lituzke.**

kontzertu ekonomikoetaz zenbait burutazio

B. BAKAIKOA

Azkenik onartuak izan dira hainbeste iskanbila eta zarata atera duten kontzertu ekonomikoak. Bazirudien iazko urtearen hasieran egingo zirela, baina zertxobait atzeratuak izan ziren eta «el orgullo» delako hori erdian delarik, urtea amaitu baino ordu batzuk lehenago izan ziren lortuak. Beraz, ez da harrizkekoa, hor zehar, eguberrietan normalean edaten den baino txanpan gehiago kontsumatzea eta dastatzea. Arrakastaren ondorioak eta garaileen ohorea...

Bai, orain lehen baino posibilitate gehiago ukango dute Hego Euskal Herriko lau probintziek —lehenago bazeuzkaten

Nafarroak eta Arabak—beraien diru kopuruak kontrolatzeko eta hobekuntza materialak nabaritzeko. Hemengo eskola publikoek itsuzura gutxiago ukango dute; autoen gurpilak nekezago zulatuko dira geure bide narriz hauetan; administralgo publikoa ugaritu eta egokitu egindo da, ondasun materialak produzitzeko abantaila emango diolarik. Hitz batetan esanda, **Espainiako estatuaren eginkizuna normalizatuko da** geure herrian.

Halaz ere, azken hauteskunde garaian esaten ziguten bezala, krisis ekonomikoa ez da gaindituko kontzertu ekonomiko hauekin. Beraz, langabezia gutxi

eroriko da beraien bidez. Bai, egia da, langabe batzuk polizia izateko aukera izango dute; beste batzuk administralgoan sartuko dira. Baina egun lanik gabe dauden 120 mila euskal langile guztiontzat ez dira sortuko behar den hainbeste lanpostu. Ezinezkoa. Hemengo kapitalismoaren birrestrukturazioak langabeak eskatzen ditu.

Beste aldetik, Nafarroako Aldundiak —bere presupostua 30 mila milioi eta probintzian milioi erdi biztanle; bien bitartean, Euskadin bi milioi biztanle eta 76 mila milioi pezeta haziendak erabiltzeko— ezer gutxi egiteko posibilitatea ukan du azken urte

hauetan krisisa eta langabezia gainditzeko. Nik, nere aldetik, oso zaila ikusten dut presupostu horrekin murgilduta gauden egoera ekonomikotik irtetzea. Toki batzuetan optimismo eta harrokeria gehiegi dagoela deritzat.

Kontzertu honetan gauza bat gertatzen da oso garbi, behin eta berriz, alegia, Espainiako estatua-
ren interesak defendatzeko eta Euskal Herriaren nortasuna eta berezitasuna kontutan hartu gabe egin dela, zeren eta estatua-
ren sistema tributario berbera aplikatu baita, hemengo sistema tributario propio bat —lehen Araban eta oraindik Nafarroan dagoen bezalakoa— egitea ukatuta baitago. Hemengo hazienda autonomoak ez du eskubiderik ukango, lehengoek zuten bezala, Euskal Herriko klase dominante-
teari zegokion sistema tributarioa eraikitzeke. Arlo horretan ere riak edo nolabaiteko euskal burjesiaren ordezkariak prest egon dira, estatu mailan dagoen klase agintariarekin, azken finean, estatu unitarioari irmotasuna emateko.

Niretzat, kontzertu berri honen bidez, Euskal Herriko hiru probintzi hauek soberania nazionala galdu egin dute, antzinako kontzertu guztiekin konparatzen badugu behintzat, oraingo Nafarroako Konbenioarekin neurtuta ere bai. Egun diru gehiago izango da, bai, bainan soberania nazional gutxiago eta bera edukitzeke eta indartzeko borondatea suntsitzen ari da euskal agintarien aldetik. Oraingo kontzertu honetan, euskal burjesiaren talde handi batek, Espainiako estatua-
ren errekurtsio publikoak erabiltzeko bidea lortu du eta errekurtsio guzti hauen zati bat manaiatuko du, bainan horretarako bere kidea den Espainiakoarekin funditu eta bat egin beharra ukan du edo holako bidean jarri da.

Hemendik aurrera, hazienda unitarioaren hesiak, estatuak Madrilen ipiniko ditu eta hesitu horretan geratzen den eremuan mugitu beharko dute euskal agintariak, ateratzeko pentsamendurik eduki gabe, sistema tributario orokor baten subsis-

tema txiki bat beraiena ukango dutelarik. Horixe izango da hiru probintzi hauetako hazienda publikoa.

Azkenik, hainbeste urtetan botere politikorik eduki ez duen euskal burjesia «berri» honek zertxobait lortu egin du eta botere hori plasmatzeko eta ejeku-

tatzeko aparato bat eraikiko du, berak kontrolatuko duena eta beraren zerbitzuan egongo dena. Hots, administrazioaren deszentralizazioa izango da. Aregehiago, estatu unitario bateko administrazioaren gaurkotasuna izango da hemendik aurrera eza-
gutuko duguna.

kontzertu ekonomikoa eta komenioa

TRIKUHARRI

3) alderdi politikoak

Alderdi politikoen jarrera ezberdinak bi punturen inguruan eman dira funtsezki: 1) autonomia normatiboa edo arauemaile-
az; 2) Diputazioek bete behar duten funtzioaz.

1.—Autonomia arauemailea.

Autonomia hau, zergen erregulapena (tipoak, zergarinketak, zerga-gabeziak etabar) bestelakoa egiteko ahalmenean datza. Hau honela, euskal Komunitateak ahalmen hau edukitze-
kotan Sozietateen gaineko zergan, adibidez, tipo ezberdinak edo zerga arinketa batzu ematen zenbait inbertsiori, politika ekonomiko diferentea eraman lezake eta industri politika bat bultzatu etabar.

Honen aurrean alderdien jar-
rakerak bi talde nagusitan sailka

ditzakegu: a) alderdi abertza-
leak; b) Estatu mailan mugitzen direnak.

Lehenek autonomia arauemaile osoa nahi zuten, batez ere, zuzeneko zergetan. Halaz ere, autonomia hori edukiz gero, horren erabileran ez datoz denak bat.

EEk autonomia hori nahi zuen —haiek dioetenez— nazio eskubidea zelako alde batetik, eta klase politika bat aurrera eramateko bide bat ematen zuelako bestetik. Euskadin dagoen klase indar erlazioak, langileriarentzat egokiagoak direlakoan litekeela uste du EEk, sektore publikoa indartu (sozialismorako bidean hau urrats bat da haren ustez) eta Euskal Parlamenduan emango direngai honi buruzko eztabaidetan alderdi bakoitzaren klase izaera (noren interesak defendatzen dituen) hobeki nabarera-
zi. Hori dela eta, zergetan progresibitate gehiago sartzen ahalegin-

duko zen, eta sektore publikoa indartu ahal izateko presio fiskala igo.

EAJk berriz, autonomia hori politika ekonomiko berezi bat eramateko (batez ere industriari begira) eta progresibitate piskat sartzeko nahi luke. Adibidez lehen puntuaz honelaxe zioen Uriartek arestian: «Tenemos capacidad completa para dar subvenciones que sean via gasto, para la instalación de empresas por ejemplo. Como ejemplo, podemos dar una subvención de varios miles de millones a una fábrica que nos interesa que se coloque aquí». Dena dela ez du inolaz ere nahi, presio fiskala handitzea bere helburuak iristeko.

Estatu mailako alderdiek berriz, ez dute gauzak hola ikusten. Iraganari begiratuta, Kontzertu eta Komenioa sistema fiskalaren atzerakortasuna areagotzeko eta paradisu fiskalak sortzeko erabili izan direla uste dute. Bestalde, ez dute pentsatzen eskubiaEHan, Espainan baino ahulago dagoenik, eta horregatik bizkarra gordeta edukitzeko eta atzerakortasuna biziagotu ez dadin, EHan eta Espainian, zerga inportanteenetan oinarritzko erregulapen berbera egotea proposatzen dute, hau da, autonomia arauemailerik ez. Behin hola presio fiskal minimo bat ziurtatuz gero, EHak zerbitzu publikoen hornikuntzaren maila hobeagotu nahi balu, galkargu edo zerga berezi batzuen bidez egin litekeela (eta beraz presio fiskala igoz) defendatzen dute.

PSOEK arrazoi hauk ez ezik zentralizazioak abaintaila tekniko asko ematen duela uste bide du. Beraz, zentralizazioaren abaintailak ez ziren limitatzen zergen erregulapenetara (hau da lehen autonomia arauemailea deitu dugunera) baizik eta Eguigaray-ren hitzez: «no parecen existir dudas sobre la superioridad técnica de los servicios centrales de recaudación». Honela haiek «Concierto de cuotas» izendatzen zuten figura proposatzera ailegatu ziren (Kontzertuarekin zerikusirik ez zuena) baina besteen presioz hura baztertu beharrean ikusi zuten beren burua.

Oso toki aparta hartzen du UCDk eztabaida honetan. Madrilekoek honetan deus ere amor eman nahi ez bazuten ere, hemengo UCDeo partaideak, Kontzertuan eta autonomia arauemailean zuten itxaropena, lau haizeetara aldarrikatuz ibili dira. Adibidez, euskal gobernuaren programaz Urrian eman ziren Parlamentuko eztabaideetan Viana jaunak: «que ellos apoyaban esa autonomía para implantar un sistema fiscal propio, aunque esto nos ponga en una situación crítica dentro de nuestro propio partido» aditzera ematen zuen. Nire eritziz hau ez da elektoralista, boterean dagoen alderdian ematen diren kontraesanen agerpina baizik.

2.— Diputazioen papera.

Gai honetaz ere, alderdi politikoak bi taldetan banatu dira: eskubikoak eta ezkerrekoak.

Eskubikoek diputazioen eskutan utzi nahi zituzten Kontzertuaren inguruko egiteko gehienak (Kontzertu eta kupoaren negoziaketak Madrileko gobernuarekin, autonomia arauemailea, zergen bilketa...), ezkerrekoek berriz, euskal gobernu eta Parlamentuari eskuhartze handiago eman nahi zieten, zeren eta alde batetik Diputazioetan eskubia indartsuago bait zen eta gainera euskal Komunitate mailako erakundeak bultzatu beharrean, probintziakerietan erortzeko arriskua bait zegoen (Espainako gobernuak orain arte jarraitu duen politikan sartuz).

EAJren baitan bi joera nabaritzen ziren: a) Sabinistarrena. Haienztzat, Sabinok zioen bezala, EHak probintzien konfederazioa izan behar zuen eta beraz ahalik eta botererik handiena probintzietako erakundeetan gelditu. b) Besteena: probintziakeriaren arriskuak ikusirik eta probintzia bakoitzean politika fiskal ezberdin batetik sortu litekeen okerrrez jabeturik, Komunitate mailako erakundeak bultzatu nahi zituen.

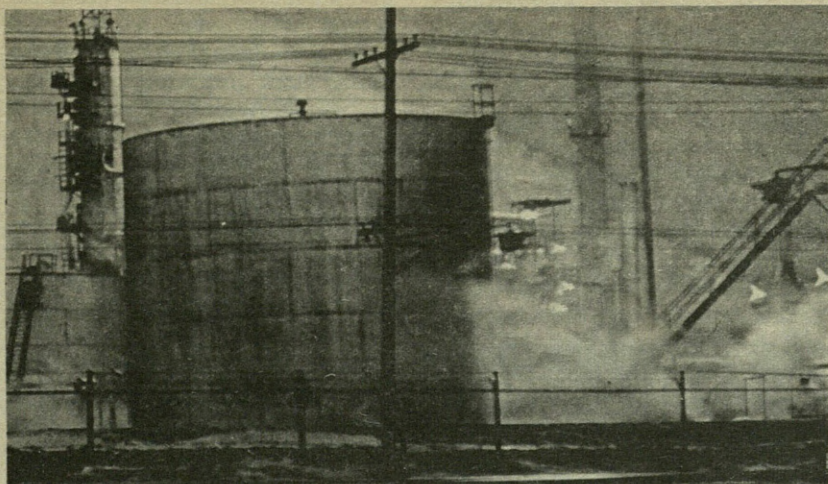
Azkenean Estatutuan eta onartutako Kontzertuan erdiko bidetik joan da. Diputazioek Kontzertu eta kupoaren negocia-

ketan eskuhartuko dute eta autonomia arauemailea izango dute baina negoziaketetan Euskal Gobernuak ere parte hartuko du, eta Diputazioen autonomia arauemaileak euskal Parlamentuak aterako duen lege bati kasu egin beharko dio. Gainera Komunitatearen presupostua finantziazteko, Diputazioek eman beharko dute Parlamentuak eskatutako dirua eta ez haiek nahi dutena.

Bukatzeo artikulua atal hau HBren planteamenduaz hitzegin nahinuke. Erakunde honentzat Kontzertuak «kontsolazio saritzat» euskal burgesiari emanak izan dira, Komenioa hobe zen, autonomia arauemailea erabatekoa izan beharko luke eta beste finantzabideak (aurrezki Kutzen kontrola etabar) barne eduki beharko litzuke. (Ikus ZA 1979-IX-13). Baina baieztape orokor hauez kanpo ez du ezer esan (nola erabili behar eta ahal izango liratekeen, etabar). Gainera baieztape horiek okerrertara eramane lezaket.

Egun Kontzertua burgesiaren eskutan dagoela ez du inork ukatuko (bestela EHan sozialismoa nagusi litzateke) baina Kontzertua —Estatuta bezala— ez da haiek nahi duten bezala erabiltzeko tresna. Erabilera hori indar erlazioen arabera izango da. Gainera, Kontzertuak borrokabide egokiago bat edukitzea suposatzen du eta hemengo baliabideen kontrolbide ohea. Horregatik, HERRIA haien alde agertu da. Horregatik, EH osoari emanak izan dira, eta ez hemengo burgesiari bakarrik.

Bestalde, agian beste egun batean frogatuko dugunez, lortu den Kontzertua, puntu askotan, Komenioaren antzeko da —eta batzutan hobe ere—. Hain zuzen ere, ahal izan den neurrian Komeniora jo dela Kontzertu honetan iruditzen zait. Gainera, autonomia arauemailearen maila oso altua da, eta lortu litekeen kasi guztia erdietsi dela deritzat. Noski lortutako autonomia arauemailea ez ezik, autonomia arauemaile osoa, independentzia eta gauza gehiago desiatu eta eska daitezke, baina ez dugu ahanzi behar oraingoz Espainako merkaturaren sartuta gaudela

eta horrekin apurtu ahal izan artean —hola nahi izatekotan— maila fiskalean autonomia ia maximoa eskuratu dela eta hori komeni zaigula.

Bukatzeko esan beharra dago, Kontzertua maila fiskalera mugatzen dela eta hesparru horretan neurtu beharko litzatekeela. EHak beste finantzabideez duen kontrolaren egokitasunaz edo ezegokitasunaz luze ihardun genezake, baina artikulua honen mugetatik kanpo, eta beraz gaurkoz ez dugu ukituko hau. (Dena dela, kontrolbide hori ez dela nolana hiko erants genezake).

4) zer diren.

kontzertu eta Komenioa ez dira mugatzen, eskualde batek Estatuaren presupostu orokorraren berdintzean zer neurritan parte hartu behar duen finkatzera, baizik eta zerbait konplexuago dira. Nik haien textuetan bi maitatuko arauak atzematen ditut.

a) Oinarritzko arauak

Arau hauetan «lurralde historikoetako berezko erakundeei» ahalmen arauemaile edo normatiboa ezagutzen zaie, ahalmen honek dituen mugapen orokorrezt mintzatu, egiten da, Kontzertu eta Komenioaren berrikuspenez eta iraupenez erabaki, haien onartzeko bidez (legez edo Dekretu soilez) aritu, eta kupoa finkatu egiten da (beste gauzaren artean).

Puntu hauetan onartutako Kontzertuaren eta Nafarroako Komenioaren artean dauden diferentziarik handienak hauek dira: 1) Kontzertuari bizitz-epea jartzen zaio (2001 urtea), eta epe hori burututa gero beste Kontzertu berri-bat negoziatu behar da. Komenioan berriz, ez da inolako eperik mugatzen eta hura berrikusteko, bi aldeek (Nafarroa eta Estatuak) ados egon behar dute. 2) Kupoa kalkulatzeko era ezberdina (honetaz beste artikulua batetan luzeago ihardungo dugu).

Ez da esan behar, teoriak behintzat, Komenioak bizitz-epe finkaturik ez edukitzea onuragarriago dela. Praktikan, ordea, horrek ez du eragozten Espainian ematen diren berriztapen fiskalak, Komenioan ere gerta daitezela mimetikoki.

b) Ezarpen bikoitzari itzuri egiteko eta Espainako erregimenarekin koordinatzeko arauak.

Arabar edo Nafar enpresa batek, probintzia horietatik kanpo saltzen dituen produktuengatik nori tributatu behar dio? Edo Madriden hiltzen den pertsona batek Zarautzen etxebizitza bat badu, Ondoreen gaineko zergaz non tributatu beharko da? Kasu hauetan, —eta beste askotan ere— arau zehatz batzuek finkatu behar dira zerga-duru edo kontribuyenteak jakin dezan non tributatu behar duen, eta bi aldez gauza berberarengatik ez ordaintzeko. Arau hauek, hain zuzen ere, Kontzertu eta Komenioan puska edo hedadura-rik handiena hartzen dutenak

dira, eta ezarpen bikoitzari itzuri egiteko sortuak daude. Bataz beste Arabako Kontzertuaren zeudenak —eta egun onartutakoan ere— onuragarriago direla, iruditzen zait (batez ere Jendearen errentaren gaineko zergan eta Sozietateen gainekoan).

Bestalde, gure produktua Espainako biztanleek erosi eta ordaintzen dituzte eta guk haiek. Produktu hauek erostekoan, enpresa trafikoen gaineko zerga (IGTE) haiek ordaintzen diote enpresariari, eta hau hemengo bada hemengo Haziendari ordainduko dio. Orduan zerga honen tipoak igotzen bada tipo altuagoak kanpokoek ordainduko dituzte eta diru hori honera etorri, eta hori ez da bidezko. Zerga hori «trasladatu» egiten da.

Trasladapen hauek eta paradisu fiskalak egotearen posibilitateak kentzeko, arau batzuek finkatu behar dira. Horien bitartez, zerga batzutan erregulapena antzekoa (tipoak etabar) izan behar duela erabakitzen da. Arau hauek Espainako sistema fiskala eta eskualde haietakoak koordinatzeko izaten dira, eta horietan Diputazioen ahalmen arauemaileari mugapen batzuek jartzen zaizkio.

Komenioa eta Kontzertuaren artean dagoen diferentziarik handiena puntu honetan, Jendearen errentaren gaineko zergan ematen da. Komenioan Diputazioaren ahalmen arauemaileak zerga honetan erabatekoa da, Kontzertuan partziala den bitartean. (Arabako Kontzertuan Diputazioak ez zuen zerga honetan inolako ahalmen arauemailearik).

Kontzertu eta Komenioan, bada, diputazioen eskuetan ahalmen arauemaileak —erakutsitako mugapenez— uzten da. Gero hauek —Kontzertu eta Komenioaren testuaz kanpo beraz— agindu edo dekretu batzuek aterako dituzte, zerga bakoitza erregulatzen (bere tipoak ezartzen etabar). Baina aterako dituzten arau hauek ez daude Kontzertuan eta Komenioan, baizik eta lehen esan dugunez, horien desarrolotik sortuak dira. Nire ustez, bada, eskualde hauen hirugarren maila batetan sar genitzake.

Liverpoolen bizi nintzenean beste batzuen artetik bi gauza berezi ikasi nituen: lehenengoa han urtero giro eskaxe zko bostehun egun zirela, gutxi gora behera; bigarrena, ingelesez ongi mintzatzeko hortz artean pipa bat eduki behar zela. Guitz tze paip in tze mautz, esaten den bezala. Inglesek —sport/kirola arriskugarria, by Jove!— beti gutiz tze paip in tze mautz hitzegiten dute beren artean, batek bestea ez ulertzeko. Horrela nahiko surrealismozale dituk beren hizketak. Whiskers Cluben egonik, edozein egunetan horrelako auturik entzun dezakek (Colonel Ketchupek bere tronpetila prestatu balik): «Giro ederra gaur, ezta, Plumcake?». Eta besteak: «Hau mahaia dun/k; hau ez duk/n; txakurra; Londonen, Belfasten, donostian, Bilbon, Gasteizen, Bostonen, Chicagon, Iruñan, Erroman etabar txakur asko ikusten dira». Hamar minutu isilik eta azkenean lehenengoak: «Aterkia galdu dut osabaren baratzean». «Bai, mai diar, txakurra pilotarekin dator, txakurrak beti nahiko pilotarekin etortzen dira bulebarrra». «Aterkiak ez dira jaten. Hau ez duk luma, hau oilasko osoa duk/n». «Zer da hori?». «Hau zakil galanta duk/n». «Psikiatrarengana joan al haiz oraintxe, Plumcake diar?». «Ez, Marmaduke, laztana, haiek ez dira txakurrak, haiek praka berriak dira». «Nire osaba ez da psikiatra, nire osabak makilak jaten ditu. Psikiatrak ez dira bazkalitzen. Gosaltzeko goraizeak ditugu». Horrela jarraitzen zen au-

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

itaizurra

tua Plumcake eta Marmaduken artean, biok pipa ahoan: Plumcakena, Parabelluma; eta Marmaduken artean, biok pipa ahoan: Plumcakena, Parabelluma; eta Marmadukena, Starra. Ikuskari sinistezina!

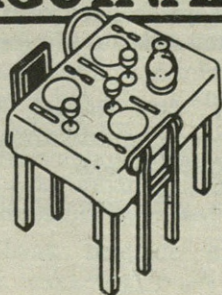
Bostetan oklok, tea eskatzen zioten etxazain zaharrari, Pluggs izenekoari; eta Pluggsek arratsaldero intxaurtze-egurrezko guiskia ekartzen zien. Gorago esan dizuedan bezala, Plumcakek eta marmadukek ezin zuten batek bestea ulertu, beren ahoetan beti pipa ikaragarria zeukatelako. Horregatik konpontzen ziren hain ondo. Hura ikusia, pipa eder bat erosi behar nuela egiaztatu zen. Inglesez hobeto adierazi maiself, badakik/n. Baina, oi mixeria, ez neukannahiko dirurik pipa bat erosteko. (Gainera, Whiskers Cluben zazpi mila libra, sei korona, hamabi txelin eta hiru peniketaraino igotzen zen arbela.) Nire azken penike erdiarezkina, orduan, bic bolaluma bat merkatu nuen paperdenda batean, hortz artean ipintzeko. Orain, oso ederki naute ingelesek, nire bolaluma ezpainetan zabutzen. Orkestako zuzendarien batuta moduz, duyunou.

Baina hiru aste ingurutik aldi honetara, oso kezkatu naizue, oraintxe esango dizuet zer gertatzen den. Egun batean, nire Zakili xut gisako ganbarako teilatuan itaizur bat azaldu genuen. Ezkerreko begian erortzen zitzaizkidan tantoak, blop, blop. «By Jove», oi hu egin nuen. Eta bolaluma oietan josirik (sasi-hortzdura kubatazko ontzian zegoen eta), iturgin baten bila joan behar nuela, eta oso kuikli, esan nion nire maitalariari. Erantzun zidan maitalariak: «Ibaiak itsasoruntz doaz. Nire osaba itsasora doa». «Ez, hire osaba ez doa itsasora: hire osaba Palankara joatea nahiago du; hire osabak Madam Calimoteren pte txean galdu du aterkia». Besterik gabe, Linterneria Parkinsonera abiatu nintzen. Han zegoen iturgina. Hamaitetako bokata mamurtzen ari zen. «Aterkiek ez dute kerizarik ematen», esan nion, eta linterneroak arrapostu zidan: «Txakurrek ez dute egurrik ematen». Eta, bi segundu geroz: «Ondo ba, tamainan eta depende». Nik: «Arrebaren ilea ez da gorria, arrebaren ilea elaseteubekoa da». Horretaz agur egin nion Parkinson linterneroari. Ganbarara iritsi nintzenean, maitalariaren zilean bertan jausten ziren tantoak, beren oso nazkante blop-bloparekin.

Hiru aste igaro dira, eta Parkinson linterneroa ez da etorri. Atzo maitalariak eta biok oso begizabalik agertu genuen, han goian, estalaktita galanta bat. Biok bolaluma eta pipa Txerrenak kargatzen baititu.

RESTAURANTEA

KARLOS ARGUÑANO

**Euskal
Sukaldaritza
Berriaren
partaide**

ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178

ZARAUTZ

DEMOKRAZIAN

Langabe nagoela eta, Udaletxe demokrata batetan lanpostu bat eskaini dute. Euskarazko itzultzaile bat behar zuten alegia. Behar ziren paperak bete nituen, polizak ordaindu eta, halako egun batez «ofizina de empleo» batetara deitua izan nintzen, edo izan ginen.

Hasi zitzaizkigun tesak eman eta tesak ken: hau 15 minututan, beste hau 25 minututan...

Lau ordu gelditu gabe, aulkitik altxa gabe han egon behar izan genuen euskarazko itzultzaile izateko.

Azkeneko hau broman dela esan behar, zeren euskarazko esamina ordu laurden batean egin genuen.

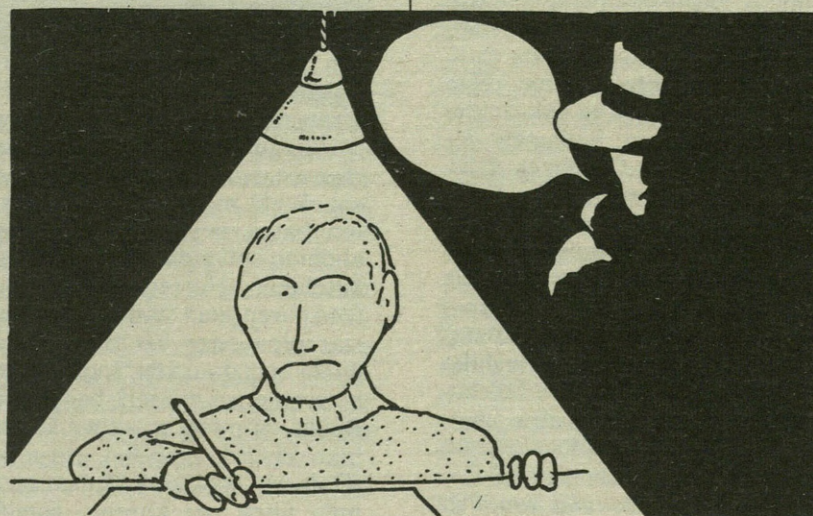
Bestea izan zen xelebreena, nolabait deitzearren. Eta hori ez zen dena izan: konfesatzera bortxatu ginduzten.

Nik egia esan, konfesatzekotan apez batengana joanennintzake, egitekotan (?), eta ez OTEIC bezalako bulegobate-tara.

Hau izan zen umilaziorik handiena. Ia 200 galdera-erantzun haietan norberak pentsatzen zuena esan behar zuen: nagusiez, ordrez, larderiaz, ezkereskubiaz, etabar, etabar...

Hori ez zen haur joku bat; behar bezalako «logikarekin» erantzuten ez bazen, LANIK EZ.

Ez nekien euskaraz itzultzen jakiteak nagusiekin, patronalarekin, ugazabekin, burges handiekin zerikusirik zuenik. Gainera entzuna nuen, Udaletxean nagusi diren PNV-koak demokratik zirela.

Frankoren denboran horrelako bortxaketak egitea normala zen; bortxadurazko egoera bait zen. Baina orain!

Nik uste nuen, OPUSen, Nafarroako Unibertsitatean sartzeko bakarrik egiten zirela horrelako konfesioak; baina ez.

Banekien bai, Mendebaleko Alemania «demokratikoan» ere ohitura horiek «normalak» zirela gaur egun; baina...

Esan behar da OTEIC ez dela bakarrik fazisten joera hauek erabiltzen. Olarraren subentzioa ote dute?

Nik uste, honen, burges handi hauen benedikazioa bederen ez zaiela faltako.

Eta gure demokrazia non da?

Garbi dena da beuren demokrazia, kapitalisten demokrazia, burgesen diktadura besterik ez dela.

Kapitalismoaren legea: makina errentagarriak izan behar dugu! Ez gara inoiz zergatik oлдartuko; txintxoak izan behar gara; justiziaren alde ez gara burrukatuko...

Bulego horiek zer dira «oficina de empleo» ala «oficina de desempleo»?

Udaletxe hauek non dute demokrazia?

harotza

erlijioa eta alienazioa

Murumendiren artikulu bat irakurri dut, joan den astean argitara emanik Argia honetako orrialde batetan. Eliza ofizialaren postura kritikatzan du gure lagunak, histori nahikoa luzea eta zehaztua eginez. Guk, artikulua-
ren aipamen soil bat baizik, ez dugu egingo eta gure hau idazteko oinarritzat hartu dugun neurrian bakarrik. Zehaztasun gehiago nahi duenak jo beza Argiaren 1.980ko Abenduaren 21teko alera; antxe aurkituko du aipatu artikulua.

Bestalde, aurtengo Eguberrian, erlijio kutsuzko programei iheska ibiltzen naizen horietakoa ez naizenez, nahiz eta, teorian bederen, nahikoa gaiditurik eduki berarekin erlazonatutako guzia, bai telebistaz eta bai irratiz zenbait hitzaldi entzun behar izan dut. Denetan alde zuretik egindako esaldi edo topiko bat darabilkite hizlariak —PAKEA ETA ZORIONA— BEHARTSUAK hitza da beste bat horrelako hitzali eta sermoietan falta ezin daitekeena, dirudienez.

Behartsu eta baztertuei eskaintzeko, Elizak gauza asko du «gerorako», baina mundu honetan bizi diren artean, gizarte honek ezartzen dizkien sofrimendu eta sakrifizio guziak pazientziaz eraman besterik ez dagokie. Elizak, nolabait, egungo gizartea ontzat ematen du den denean, «bere erreinua mundu honetako ez denez gero». Elizarentzat mundua horrelaxe izan da beti; gaiztakeria, txarkeria, saldukeria, maltzurkeria, injustiza, gorrotoa, gerra eta abar luze baten sor eta bizileku. Horrela da eta ez dago ezer egiterik; mundu honetan ez dago benetako zorionik. Pakea Jainkoarengan bakarrik aurki daiteke; munduko kalamitate eta zorigaitz guzien ordaina Berak emango digu. Benetako bizitza zoriontsua eternitate guztiz.

Elizak, gizartearen eta munduaren kontzepzio idealista izan du beti. Ez du sinetsi nahi izan gizartearen transformazio hori lortzeko mekanismoak martxan jarri izan dituenen, batez ere biolentzia tarteko baldin bada, Elizak onartu ez-ezik, kondenatu egin du honelako hamaika iniziatiba. Materiaren aldaketa etengabe sinesten dugunoi ez digu balio, beraz, Elizaren teoriek. Materiaren aldaketa esaten duenak, gizartearen, sozitatearen aldaketa esaten du, berriz.

Elizak, konformismo faltsu batetan eduki nahi izan du gizona; gizarteko egoera injustoa normala eta beharrezkoa balitz bezala, bizitza honen ondotik datorren «beste bizitza» horren jabe egiteko. Elizak, Estatuaren aparato ideologikoarekin batera lan haundia egin du klase zapaldua integratzen eta langileriaren aspirazio justuak itotzen, jakinaren gainean edo oharkabeen aspirazio justuak itotzen, jakinaren gainean edo oharkabeen aspirazio horiei biokot eginez. Eliza, pulpitutik behartsuak eta baztertuak bedekatu eta bizitzaren korridorean haundizki eta aberatsei esku emanez ikusi dugu, sarritan, historian zehar.

Elizak, bestalde, ezin diezaioke eskaini gizonari mundu

honetan bizimodu maila hobe eta duinago bat bi arrazoiengatik. Bata, kontraesan bat delako «beste bizitza» hori lortzeko hemen zenbat eta gehiago sofritu hobe bada, bizimodu hau arintzen, hobetzen eta eraman errazago egiten saiatzea. Bigarren, esperientziak erakutsi duenez, guk esaten dugun bizitza maila duinago hori borrokaren bidez lortzen delako eta Elizak, momentu determinatu batetan erabil ditzazkegun medioak gure asmoak errealitate bihurtzeko, gaitzesten dituelako.

Guk, zientziaren eta esperientziaren argitan gauzak aztertzen eta analizatzen ditugunok, gizarte honek aldatu egin behar duela garbi daukagu eta zapaldu, baztertu eta esplotatu guzietan dei egiten diegu mundu honen transformazio edo eraldakuntza prozesuan partaide izan daitezen.

Bukatzeko exenplu praktikoa bat jarriko dugu. Elizak astakeria haundiak egiten ditu, inongo oinarri zientifikorik gabe eta zientziaren kontra gainera gizonaren duintasunarekiko eta bere bizimodu egoki batekiko. Adibidez: antisorgailuak, dibortzioa e.a. ez ametitzea. Absurdoa da metodo natural bat darabilkien batek erlax ezin dezakeelarik ere egitea libre, beste metodo bat mila arrazoi justifikatugatik darabilkiten arren, debekatua dagoen bitartean. Nahiz guk ez onartu, zerbait logika izango luke baldin eta Elizak esango balu, emakumea ernaltzeko posibilitatea dagoen arren bakar-bakarrik egin daitekeela. Beno. Eta hemen ez ditugu aipatzen hain konplexuak diren familiarren problema eta arazo sozio-ekonomikak; jaiotza kontrolarekin hain erlazio hestuetatik dituzten problemak eta arazoak, hain zuzen ere.

RUFINO IRAOLA

irakurleak mintzo

HERNANIN Abenduak 24

Irakurri berria ditugu Agirrebaltzategiren iritsi jator batzu. Euskaldun berriei prestatubehar diegun laguntzaz.

Honi jarraituz alfabetatuok zergatik ez prestatu hontarako eta ikastola permanentea martxanjarri? Euskaldun berriein euskaraz mintzatu eta funtzionala izan dadin lortu geto biurtu gabe. Non pedagogia ibiltaria, non lenengo ikastola? (agian badago). Alor asko dugu landu beharra eta muturreko batzu gorabehera erdaldunegoskorrekin...

**AURRENIK EUSKARAZ DAKIGUNOK
PEDAGOGIA BERRIA**

**IKASI BEHARREAN
GARA, GURE IN-
GURU GUZTIA EUS-
KARAZKO ESKOLA
BIHURTZEKO».**
(Agirrebaltzategirena).

Lantegietan pasatzen ditugun 10 ordutan (larunbata jai egiteko)

zenbat lan ez dezakegu egin? Badakigu urte luzeetan ikastolara joan baina ritmoa nekez hartzen duten ikasleen berri, lotsarekin, guk noizbait irri egin diogulako edo... Esukara ikasi nahi dutenek zergatik lotsa? Hontan praktika dutenak izango dira eta ea harremanetan jartzen garen Argiaren bitartez.

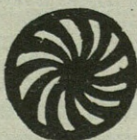
Eta agurtzeko, aupa Psikologia hiztegia posible egin duten guziak.

NAPARRALDE

JOSE ZINKUNEGIREN

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

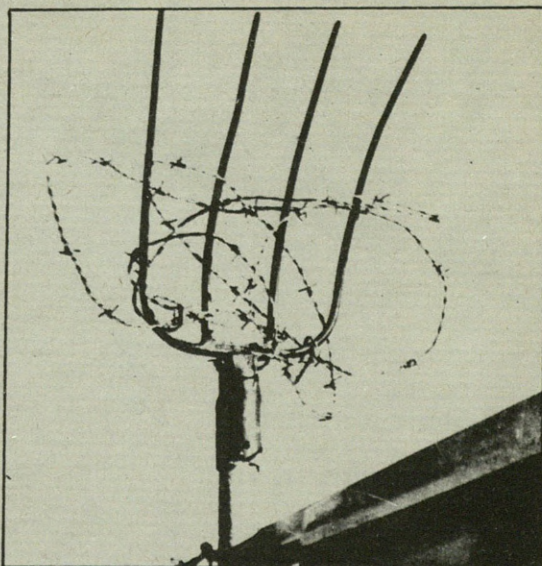
ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

MINTZAGAI

Larzak-eko nekazarien eredua

«GARDAREM LO LARZAC»

Ezin ukatzekoa dugu egungo belaunaldiek, gazteenek bereziki, Naturelezarkiko duten kezka larria. Mende honen haseratik, eta batez ere bigarren gerla handiaz geroztik, murgildurik gaudeneko sistema politiko-ekonomiko ezagunaren ondorioz, Naturelezak jasaten dituen erasoak ezin bortitzagoak dira. Baliabide naturalak oro gutti batzuren irrazionaltasunarenpean ditugu: ibai, mendi, baso, haran eta herri osoak, urterik urte, hondatuz doaz. Ibaien emariak inoiz baino kutsatuagoak direlarik, guttitu dira neurri harrigarrian, ondorioak denon ezagunak izaki: arrainik ez, ur garbirik ez, ingurugiro bizigarririk ez. Mendi eta basoetan berdintsu suertatzen da. Pinuak ugarituz doazen bitartean, pagoak, haritzak eta mota anitzetako frutondoak desagertuz doazkigu. Amankomuneko erabaki eta proiektuak hartu beharrean, betiko gutti batzu horiek geure mendiez jabetzen dira, gaztainondo, artadi, pagadi, urrondo eta harizti osoak hondatuz eta desagerraraziz. Lur eta baso espekulazioak ezagunegiak ditugu hemen ezer berriagorik erran ahal izateko.

Herriak ere tinka larrian dira. Industri garapenaren ondorioz, edo, hobeki erraitearren, neurri eta bururik gabeko industri desarroiloaren eraginez, milaka eta milaka herrik galduak dituzte betiko beren nortasuna, beren izaera, beren jite berezkoe-nak. Produkzio ekonomikoazentzuzko eta arrazional izan ordez, guztiz bestelakoa dugu ezagutzen. Behar ez diren produkto asko eta asko aurrera atera beharra, ezinbestekoak diranak ekoiztu gabe gertatzen diren bitartean. «Kontsumorako ondasunen» mendea den arren, horreegatik beragatik agian, XX. mendeak «ugaritasun» eta «jori-

tasunarekin» batera eskasia, urritea, gabezia eta ezunea ditue torkizun gorritzat.

Bada besterik, arazoa areagotu baita armamentuen norgehiagoka beldurgarri dela medio, energia nuklearraren industria dela bide, instituzio, lur, itsaso eta «hiritarren» militarizazio aurreranzkorra tartean dela. Feudalismoetik kapitalismo berrira gizartea igaro zen bezalaxe, egun militarismoaren gizar-tean gaudela generrake. Militarismoaren problema ez dute soilik. Hego Ameriketara, Bolivian, Txilen, Salvadorren. Ezta Hego Euskadi, Extremadura edo Aragonen

soilik. Europa eta mundu zaba-lean ere ari da gertatzen. Frantziako estatuan ere bai: Landetan, Bretañan, Corsican... eta Occitanian batez ere.

Occitaniakoak ditugu, izan ere, Larzac-eko nekazariak, «paysak» horietakoak. «Hamar urtetako borroka» diote beraiek. Zail zaigu Larzac-eko laborariek eraman duten gatazkaren berri zehatza ematea, luze, gogor eta zabal izan baita. Dena den, eta Parisen izandako ekintza sonatu baten ondorioz bertan beraiekin mintza ahal izateko parada aproposa izan genuenez, Larzac eskualdean emandako borrokaren

LARZAC

berri eskeiniko dizuegu orriotan.

Dena hasi zen... André Fanton jaunak, Defentsarako Estatuko idazkari nagusia, aditzera eman zuenean Ejerzitoak, Defentsarako Ministeritzaren bidez, 14.000ha gehiago behar zituela eta Larzac deritzon eskualdetik hartuko. Jadanik, ejerzitoak hainbat lur zuen bere jabe goaren pean, baina oraingo honetan eskakizuna proporziorik gabea zen: 14.000 hektarea «soilik»! 1970-ko Urria zen berri hitsa lehenengo aldikotz entzun zutenean Larzac-eko nekazariak. Baina, gehiegitan bezalaxe, deklarazio hauek ez ziren ofizialak. Ezin ezer egin, ezin protestarik ager, ezin informazio zehatzik eska. Alarmismoa arbuigarri oso baita gizarte demokratikoe-tan. Frantses agintariak bitartean lur-erosketaren baldintza objektiboak aztertuz zihoazen.

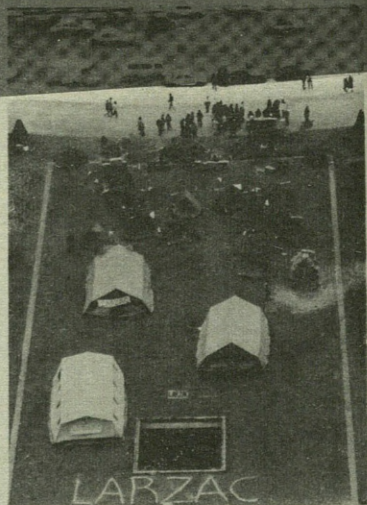
Urtebete geroago, hots, 1971-eko Urriaren 28an komunikabideek aditzera ematen dute berria, eta oraingo honetan ofizialki: 14.000 ha expropiatuak, desjabetuak, izanen ziren epe laburrean Larzac-en!

Berria ezagutzeak txunditu zituen nekazariak. Denak harriturik zeuden. Ez baita Ejerzitoa etsai erraz horietakoak. Nork aurre egin horrelako desapioari? Nola? Noiz arte? Sei hilabete luze behar izan zituzten nekazariak mugimendu koskor bat aurrera eramaten hasteko. 1972ko Aste Santuan «ikiturik» ziren 103 explotazioen biztanleak Lanza del Vasto-ren eraginez guztiz elkartzen dira, udazkenean agiri xeble bat izenpetuz, beren lurra ejerzitoari ez saltzeko konpromezua hartzen dutelarik. Borroka hasia zen.

Hamar urte luze igaro dira harez geroztik. Gatazkak eta konfliktoak hor diraute, oraino ere. Luze, luzeago joko bide du borrokak. Baina, ejerzitoak ez du irabazi, ez du oraindik lur alerik ere lortu. Hamar urte ondoren desjabe gorik ez da oraindik gertatu Nekazariak borrokari ekitari utzi ez diotelako, jakina. Egunik egun, urterik urte milaka laborari eta langile biltzen dira, indarrak batuz, Gobernuarenak baki gogor salatzen. Ekintza sonaturik ere izan da, komunikabideek ezer gutti dioten arren: Rodez-en 1972 20.000 lagun bildu ziren beren protesta goraki agertuz. 1972ko Gabonetan Larzac-eko laborariak Parisa jo zuten, Tour Eiffel delakoraino artaldeak eramanez bertako «jardins» loretsuetan ahal zitezen. Ekintza berriago eta entzunagorik ere eginga dute: 1978ko Ekainean bulego inportant batetara sartu, dossiers garrantzitsu eta konprometigarriak lortzen dituzte, parte bat sutara botaz.

Borroka, beraz, ez da amaitu. Aurtan bertan, ekintza gogor eta zabal asko egingen dira. Larzac-en, Rodez-en, Aveyron-en, Okzitania osoan. Baita Parisen ere! Izan ere, eta joan zen urtearen amaieran, 1972ko Gabonetan eta bestetan bezalaxe, laborariak berriz ere Parisa egin zuten txango. Tour Eiffel-a berriro ere. Eta geuk ikusi! Hura ikusgarria, hura ekintza laudagarria! Eta nekoso. Oraingo honetan Gabonak baino lehen joan ziren bertan urte zaharra ospatzeko asmoz. Abenduaren hase-ratik hantxe zeuden nekazariak eta beren familiak. Ez zuten, ez, urte zaharra ospatuko. Handik egun eskasetara CRS indarrek, biolentziaren bidez, bidaltzen zituzten borrokari kementsuok. Geuk ere ikusia!

Eskerrak hiru egun lehenago bereiekin hitz egiteko aukera izan genuela. Hona hemen sola-

saldi oroigarri haren oihartzun grafikoa.

Argia: Noizdanik zaudete hemen, eta zergatik?

Larzac: Abenduaren hase-ratik gaituzue. Eta ez gaituk hemendik aterako harik eta Gobernuak erabaki positibo bat har dezan arte, geure arazoa betiko konponduz. Asuntoa, afera, aspalditxotik zetorrek dakikezue-nez. Hamar urtetako borroka baitaramagu. Ejerzitoak geure lurra «erosi» —ze hipokresia!— nahi dizkik, hots desjabetu nahi gaituzte. Eta geuk zera zioguk: lurra, lantzeko duk eta ez militarren entrenamenduetarako. Gainera geure eskualdea dioten baino aberatsago duk. Rokefort gazta bertan egiten baita. Toki eta leku eder anitz ere bazegok. Ez ditek eskubiderik!

Argia: Nola erabaki duzue hona etortzea, nolaz ausartu zarete?

Larzac: Ez duk lehenengo aldiz, ezta azkena ere izanen. Ez duk erraz izan, halare. Oraingo honetan ez dizkiagu artaldeak ekarri, zailago baitzen. Agian bi hilabetez hemen iraun behar, eta «larreak» ez dituk aproposenak animalientzat. Lan asko egin behar izan diagu hona etorri aurretik, baina ongi organizatuak gaudek, zer guttiago, bada, hainbeste urteren ondoren.

Argia: Haurrak ere ekarri dituzue. Familia asko ba al dago hemen?

Larzac: Bai noski! Denak, gehienak bederen, Larzac-eko fami-

giak gaituzue. 25 familia gaudek
nemen: 45 helduagoak eta 30
naur. Hotz handia egiten dik, ha-
nare. Baina ez zaiguk umorerik
alta, eta eguneko lana amaitu
ondoren sutondoan jartzen gai-
guk, abesten, kontu-kontari eta
giro alaiean.

Argia: Eguneko lana diozue.
Zein eratako lana dagizue orain?

Larzac: Pentsa ezak! He-
men, Eiffel azpian ez diagu urik
ez toiletarik. Bazkariak eta afa-
riak prestatu behar dizkiagu. Or-
duan inguruko auzotarrei goaz-
kiek laguntza eske. Guretzat gau-
zarik inportanteenetariko bat hi-
gienea duk, garbiketa. Ez baka-
rik gorputzarekikoa, baita hala-
ber kanpamentuarena. Ez deza-
ela pentsa Paristarrek zikin
batzu garenik. Bestetik, bilerak,
olasaldiak, elkarrizketak, inter-
viuak eta propaganda ekintza
asko dizkiagu egunero, zuekin
bezalaxe. Inportanteena irautea
duk, eta irauteko lanegin beharra
egoek, bestela jai diagu.

Argia: Harrera onik jasan al
duzue Parisen? Laguntzarik jaso
al duzue auzotarrengandik?

Larzac: Bai, guk uste baino
gehiago. Ez pentsa berez auzo
erraza denik. Auzo aberatsa
eta berezia duk, baina harrera
zin hobea jaso diagu. Toiletak
eta bainugelak eskeini zizkigu-
ek, baita logelak beharrezko ba-
tzu ere, botiakak, dirua, jana,
ena, egitan. Laguntzarik gabe
zin genezakek gehiegi irau, be-
oni esker, haatik, asteak irau
ezakeagu.

Argia: Prentsaren erantzuna
er-nolakoa izan da?

Larzac: Denetatik, egia
rran. Jeneralean, erran zeza-
eagu nahiko ona izan dela, sek-
ore eta barruti batzutan batez
re. Informazioa batzutan mani-
ulatu egiten duk. Gutartean ba-
egok talde bat horretaz ardura-
zen dena, informazioa zainduz
ta zabalduz. Kontaktoak ezarri,
nformeak prestatu eta abar.

Argia: Zein testuingurutan
okutzen duzue zuen borroka?
borroka politikoa al da?

Larzac: Betiko galderak!
egira, politikotzat boterearen

bila joatea ulertzen baduk, or-
duan, bada, gure gatazka ez duk
batere politikoa. Baina, dena duk
politika mundu honetan. Hala
ere, guk ez diagu politikarik egin
nahi, zentzu hertsia horretan. Gu
ez gaituk ezein alderdi edo sindi-
caturi lotuta, ezeini. Gure pro-
blema besterik da: geure herrian
bizi nahi diagu, geure lurretan lan
egin, geure etorkizunaren jabe
izan, utopiko samar dirudien
arren. Norbait izan nahi diagu
geure etxean, eta ez esaneko hu-
tsak ardien pare, manerrezak.
Gobernuak, eta Giscard-ek ongi
zekik, guri kontsultatu gabe har-
tzen dizkik erabakiak eta delibe-
ratzen. Areago, militarizazioa-
ren kontra gaituk. Hemen, gutar-
tean, eritzi askotarikoak gaituk,
batzu ezkertiarrogo, bestetzu ez
hainbeste, baina denok ongi ze-
kiagu lurren militarizazioak ez
dakarkiola inori ezer onik, espe-
kulazio hutsa baizik, herriaren
ekonomia militarrenpean utzirik.

Argia: Giscard espreski ai-
tatu duzue, zer diozue, bada,
bere politikaz aferra honetan?

Larzac: Beno, 1974an, bote-
rea erdietsi zuenean, Pompidou-
ren politikarekiko puntu batzu
irabazi nahirik edo, agindu zi-
guan dossierra berrikusiko zuela
eta ahaleginak egingo zoluzio-
bide on bat emateko arazoari.
Bere politika, hartaz, aldatu egi-
ten duk. Prefekto eta subprefek-
toen bitartez luzeak ematen diz-
kio asuntoari. «Elkarrizketa»-ri
ezinbesteko zeritzatek. Solasal-
diak irekitzen dituk, nolarebait

erraitarren. Baina, soluzio edo
erabaki zehatzik ez. Pompidou-
ren agintepean eta Giscarden
mandatupean gauzek berdin zi-
rautek. 1978an boterea berresku-
ratzean, zail aski gertatu bazi-
tzaion ere, birakuntza izugarria
ematen zioke bere politikari. Lan-
tegiak itxi egiten dizkik, jende
anitz kalean uzten dik, egitarau
nuklearra areagotu egiten dik,
eta... noski, Larzac-eko lur-saila
desjabetu egin nahi ziguk.

Argia: Dirudienez, zuen bo-
rrokak oihartzun zabalik izan dik
Okzitania eta Estatu-osoan, zer-
gatik ote, bada?

Larzac: Gure apostua, beste
laborari eta langile askoren apos-
tua bera duk. «Larzac-en aldeko
Komiteak» sortu zirenetik gure
problema beste asko agerrarazi
egin dizkik. Langabezia areago-
tuz ziak toki guztietan, Bretañan
ere ejerzitoak lurak desjabetzen
dizkik, Corsoen egoera ez duk
txantxetakoa. Jende asko kons-
ziente duk gu bezain zanpatuta
dagoela. Hasera batetan, egia
erran, ez ginduan konturatzen.
Baina, orain garbi aski zegok gu-
retzat gatazka honek ez dituela
mugak hain itxiak. Lehen lehenik
geure lurretan gera gaitezen bo-
rrokatzen diagu. Baina honek
gehiago adierazten dik: egun, la-
borariok —baita langile guztiek
ere, jakina— exilatu behar diagu,
lanik ezean. «Berregituraketa
ekonomikoa» zeritzatek agintari
eta empresari handiek. Haien
ustez langilegoak «mugikor» eta
«aldakor» behar dik izan, herriz,
lantegiz eta ofizioz aldatzeko

prest behar dik egon, «goragoko interesengatik». Bestalde, energiaren politikaren bidez, herria nahi diate beren kontrolpean, herri osoa. Bitartean, armamentuaren komertzioa aurrera zia. Frantses Estatua hirugarrena duk munduan, estadistika ofizialek diotenez. Exportazio hauek igoketa izugarria ezagutu diate: 1970.etik 1980.era ia % 200 igo dituk. Estatuaren entpresak ez ezik, entpresa pribatuak ere ari dituk hor lanean. Joan den urtean komertzio honen % 75 sektore pribatuaren eskuetan zegoan, 1.500 baino gehiago lantegi dituztelarik arlo honetakoak. Ihar-duera ekonomiko honek ez dik giza-funtsa ezeinik, herri erakunde eta instituzioek kontrolatzeko ahalbiderik ez dutelarik. Areago, fenomeno honek enpleguaren politika zaildu egiten dik, langileoi txantaje eta mehatxu garbiak bihurtzen zaizkigularik.

Argia: Zeintzu dira, hain, zuzen, Armadaren interesak Larzac-en?

Larzac: Epe motzean, eta zuzen-zuzenean, lur-saila handitzea, lehenago genioenez. Baina, asuntua aurrerago zia. Bestela ezin uler zitekek gobernuaren burugogortasuna gure kasuan. Militariki edo logistikoki hitz eginez, Larzac baino toki «interesgarriagorik» bazegok. Beste lur-sail asko «erostea» pentsatua dute ere. Baina, ez diate ametitu nahi gu bezalako laborari batzuk guztiahaldun den Ministeritzari arpegia ematea. Bestalde, lur desjabetze hauek behar logistikoak baino behar politikoak betetzen dizkiate: herriaren bizimodua kontrolatu egiten diate maila eta arlo guztietan. Egun, Frantziako estatuan % 17 duk Defentsa «Nationale» delakoari eskeintzen zaion presu-postu osoaren parte. Armada inportanteago duk eskolak eta hezkuntza baino. Nekazaritzak, bestetik, ez dik inongo garrantzirik, sektore oso konkretu eta kontrolaturiko batzu ezik. Zuen Herrian bezalaxe. Han eta hemen inbertsioak ez dituk egiten. Subentzioak ere nekez lortzen ahal dituk. Lehenik «zone touristique» bihurtzen zigutek herria, gero emeki-emeki militarizatzen zigutek.

Argia: Zeintzu dira Larzac eta Aveyron-eko baliabide ekonomikoak?

Larzac: 50-60 hamarkada arte, Aveyron exodoaren departamendua huen. Emigrazioa oso handia huen. Decazeville-n ikatz meatze inportanteak genizkian, baina 62.ean pikotara joan hituen. Beno, itxi egin zizkieten: 4.000 langile kanpora joan hituen. Ehun urtetan populazioaren herena galdu dik eskualde honek. 60.az geroztik, jendeztatze nabarmena ezagutzen dik mesetak. Larzac-ek batez ere abandonaturiko explotazio anitz zizkian, landu gabeko lur asko, baliabide franko. Laborari eta langile gazte anitz zetorrek gure eskualdera. Lur-lantzeak eta hazkuntzak aldakuntza izugarria jasaten diate, artaldeak ere hobaitzen dituk, mekanizazioa inposatuz zia. Gaztandegiak, esnetegiak, larrutegiak, denak aldatzen dituk. Laborari berriek zor handitan sartzen dituk «Crédit Agricole» delakoarekin. Bertakoak, konkurritu nahirik, esplotakuntzak berriro beharrean arkitzen dituk ere, nahiz haseran berrikuntzaok begi onez ez ikusi, eta zenbait istilu erakarri. Laborari handi eta ttipien arteko diferentziak nabariegia. Honek ere zer ikusi handia ukan zian borroka honetan, hasera batetan batez ere. 1976 an, Giscard-en politikan murgildurik, diferentziaok berriz ere nabarmendu hituen.

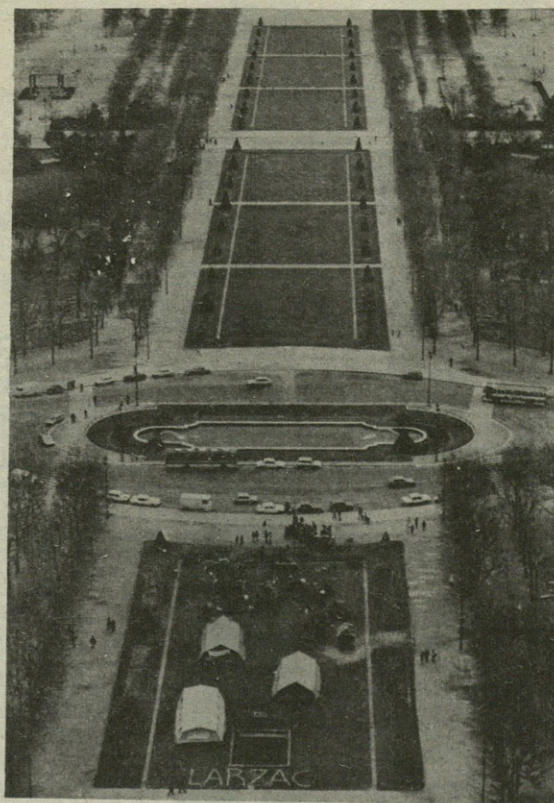
Argia: Nola eraman duzue borroka orain arte?

Larzac: 1971eko Urriaren 28an Gobernuak ofizialki ematen dik berria. Handik aste batzutar, Azaroan bertan, 6000 pertsona bildu ginduan Millau izeneko hirian: nekazariak eta langile gazteak elkartu ginduan, manifestaldia arrakasta handia izan huen. Honek kemenik eman ziguan serioagoki organizatuz joateko. Hurrengo 1972ko udan izanen huen, eta oraingo honetan 20.000 lagun bilduko hituen, Rodez hirian. Millau eta Rodez mesetako hiri inportanteak dituk. Urte hartan, Aste Santuan, Lanza del Vasto gugana etorri huen: gu laguntzeko prest zegoan, eta gurekin jo ta ke aritu

huen arazoaren gora beherak aztertuz, soluziobide egokiak bilatuz... Balio handiko gizona duk hura! (1) Ikustaldi hark zer ikusi handi ukan zian gutartean, lehengo aldiz «non-violence» izeneko mugimendurekin harreman sendoak izan bait genituen. Baina, ez pentsa gizonezko ahul edo karakterrik gabeko horietakoa denik, aitzitik langile aparta duk, guztiz ausarta, iniziatiba eskergakoa, konpromezurako beti prest. Bestalde, Elizak ere agertu zian bere abotsa gure alde. Honek eragin handia izan zian borrokan, eskualde hau oso erlijioso baita. Handik guttitara, 72ko udazkenean, desjabetzeak afektaturiko 103 esplotakuntzetako biztanleek orok agiri bat izenpetzen diate, elkarrekiko elkartasuna goraki azpimarkatuz. 1975 an agiria berrizenpetuko duk, nekazarien arteko batasuna sendogotuz.

Argia: Jakin izan dugunez, 1973ko Urtarrilan Parisa joan

omen zineten, oraintxe bezalaxe, zerk bultzatu zintuzten horrelako ekintza bat egiteko?

Larzac: Kopetaraino ginduan. Gubernua saiatu huen lursaila «erabilgarritasun publikoa» izendatzen. Okzitania osoan egintzako manifestaldiak ez ziateen min handirik ematen eta Parisa egitea erabaki genian: traktoreekin igoko gintuan. Hiri eta herri guztietan makina bat hitzaldi eman genian Parisko bidean. Laborari eta langile anitz asko zeudean gure zain bide osoan zehar. Elkartasuna ezinago hobea izan huen 7 egun iraun zian ibilaldiak. Estatu mailako lehenengo ekintza sonatua duk. Baina ez ginduan Parisaino iritsi, CRSak bidean baitzeuden. FDSEA, enpresari autonomoen erakundea, ez zegoan ados Parisko martxarekin. Azkenik onartu egin zian, baina, CRSak lehenengo aldiz azaltzerakoan bueltatzen dituk. Urte hartako udan ekintzak ugarituz ziazatik. Baserriak eraikitzen hasten gaituk, non eta ejer-

zitoak desjabetu nahi zitueneko lurretan! «Harrizko elkartasuna» genioan. «Laborari-Langile» izeneko komite batzu sortzen dituk, «Larzac-eko Komiteekin» batera. Hauek, 1973ko udan, abuztuaren 25-26an, topaketa batzu antolatzen dizkiate. Alderdi Komunistak eta CGT delakoak salatu ziateen ekintza: haien ustez Laborari-Langileak ez hituen «errepresentatiboak», «ezkertiar hutsak» omen. Haien ustez probokazioak besterik ez huen gertatuko, ez huen «jendoldeen mobilizapenik» izango. Egia besterik izan huen: 80.000 lagun bildu ginduan. Festa handia izan huen hura, jaialdi eskerga, benetan: mintzaldiak, kankak, antzerkia, bilerak...

Argia: Borroka luzea zuena, zerk ematen dizue kemena aurrrera jarraitzeko?

Larzac: Ejerzitoak erakutsi nahi dik guk baino indar gehiago duela. Baziteke, baina, maila batetan bakarrik. Horiek dituk har-

men jabeak. Guk ez dizkiagu erabiltzen. Talde bezala ez gaudek borroka harmatuarekin ados, bakoitzak bere eritziak zeuzkek baina talde bezala guztiz kontra gaituk. Halaz ere geure ekintzek ere badiate arriskurik: ejerzitoaren lurak okupatzen dizkiagu, dossier inportanteetaz jabetzen gaituk, arpegia ematen diagu, ez gaituk atzeratzen. Borroka mota asko egon ziteke, hau duk geurea. Nondik lortzen dugun kemena? Inoiz baino konbentzituagoak gaituk borroka honekin sistemaren euskarri asko ari garela auzitan jartzen. Amore ematen badugu, orain arteko lanak ez zukean zentzurik izan. Hasera batetan, egia esan, ez genian oraingo kontzientzia. Aldatu egin gaituk. Orain ba zekiagu eutsi behar dugula. Gauza bat oso garbi zegok dagoeneko: ez gaituztek bidali! Eta ez gaituztek hain erraz bidaliko. Eta ez pentsa beti erraza izan denik eustea. Parakaidistak eta CRSak beti probokazio latzetan zebiltzek, manifestaldi batzutan gogor interbenituz. Eskubitarrek ere atentatuak egin dizkirte gure kontra, gobernuak eta poliziak ezer egiten ez duelarik egileak bilatzeko.

Argia: Eta Parisa bueltatuz, noiz arte geratzeko prest zaudete?

Larzac: Lehen esan diagu, harik eta gobernuak erabaki egoki bat hartu arte.

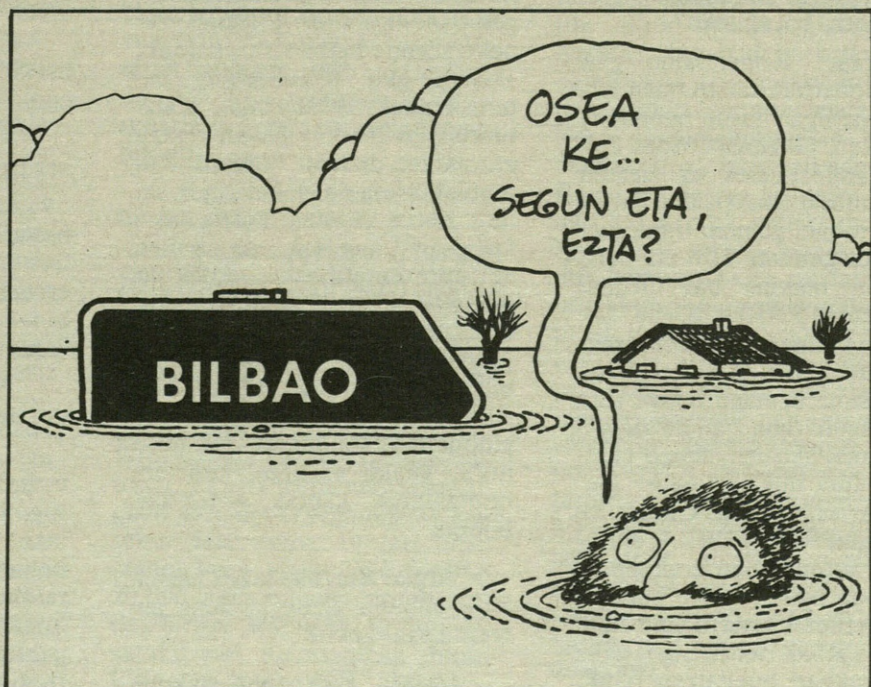
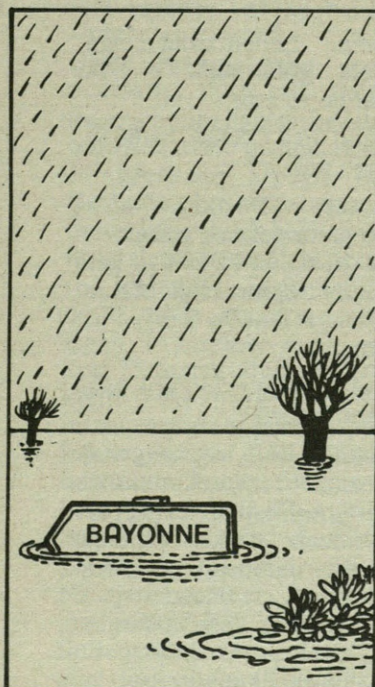
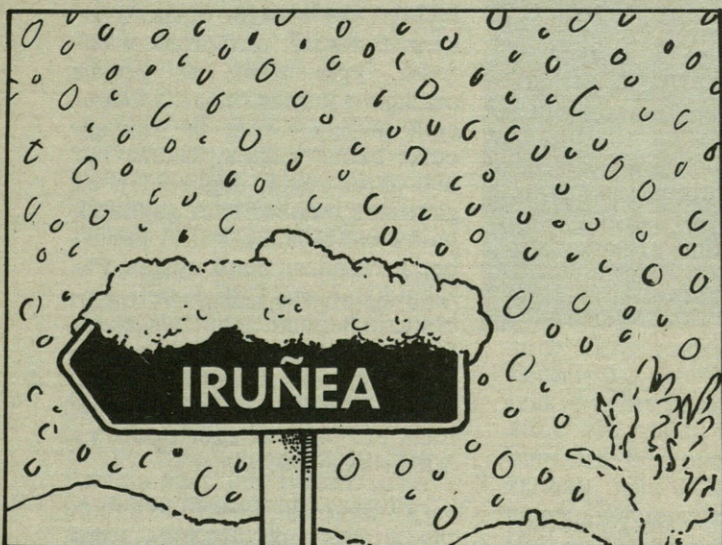
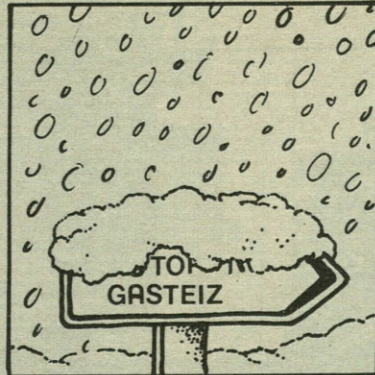
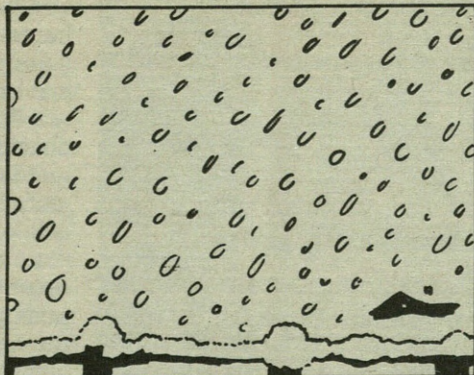
Argia: Eta CRSak badatoz, zer egingo duzue?

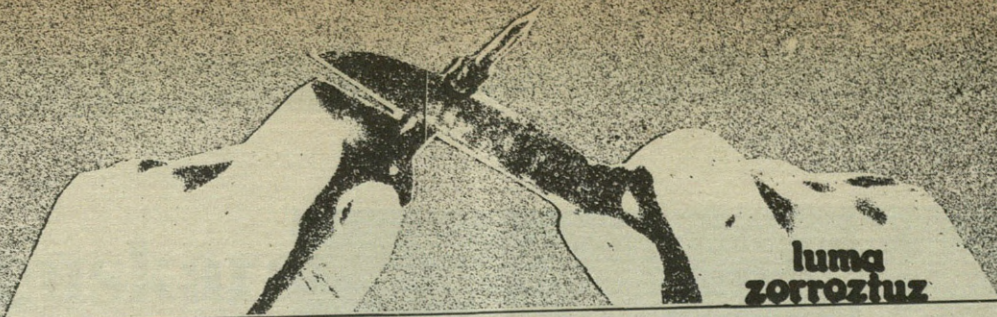
Larzac: Bortxaz atera beharko gaituztek, ez gaituk enfrentatuko, baina ez zieagu lana erraztuko. Begira ezak atzera, kotxe zuri bat ikusiko duk, «c'est la police».

Argia: Beste ekintzarik ba al duzue antolaturik?

Larzac: Bai, lanean gaituk beti. Era guztietako ekintzak ditugu buruan. Beste urtetan bezalaxe, bideak itxiko dizkiagu beharrezko dadinean, manifestaldiak egingo, eta batez ere gure lurak zaindu, esplotakuntza gehiago eraikiz, Armadaren lurak pazifikoki okupatuz.

Txelis Alvarez

EUSKARA EZ DA KULTURA

— JOXE AZURMENDI —

Oso gaizki hitzegitea da, «euskara ez da kultura» esate hori. Esan nahi dut, euskararen arazoa kultur—arazo soila baino gehiago dela: politikoa da batez ere. Eta politikoa dela esanez, ez dut esan nahi euskararen arazoan planteamendu alderdikorrek, partidistak, egin behar direnik (esate baterako, abertzaleok bakarrik onar genitzakeen planteamenduak). Komeni ere seguruenik ez da komeni. Egiterik ere ez dago seguruenik. «Estatu arazoa» dela, esan beharko genuke. Nazio arazoa da, zehazkiago.

Historiari bueltaka

Iruditzen zait, planteamendu ez—partidistak egin nahi direla, baina arrazonamendu partidistak erabiliz. Planteamendu historizista—kulturalistak, ezin esango dugu berez Alderdi bati bakarrik dagozkionak direla, bai ordea, Alderdi baten izpirituari eta tradizioei hobeto dagozkiela, abertzaleoi hain zuzen, askoz gutxiago PSOeri esate baterako.

Azken finean, aspergarri bezain antzuak eta eskolastikoak dira, maiz erabiltzen ditugun hauzi batzuk: euskaldunak ote diren Errioxa eta Valmaseda, noiz erromanizatu ote ziren Erribera edo Enkartzazioak, etab. Jakinagarria, noski, historia aldetik. Baina planteamendu faltsoa da holako arazoak, edo hein horretako datoak, argumentu harrobi-

tarako aprobetxatu nahi izatea, abertzaletasunaren edo euskararen alde. Historiak edozertarakotsu adina argumentu eman lezake, eskatzen bazaio: euskararen alde nahiz kontra, abertzaletasunaren alde nahiz kontra. Historiari holakorik eskatzea da itxuragabekoa.

Askotan pentsatzen dut, zer arraio inporta behar dioten arazo guzti horiek, lehendik abertzale ez denari: bizantinismo hutsa iruditu behar zaizkio. Klase borrokan begi bietaraino sartuta dabilen langileari adibidez. Hori ez dabil historia desenterratzen. Egin egiten dabil.

Identitate bila

Abertzaleari bai. Hau da, proiektu bat baduenak: Euskadi askatzea, edo birreuskalduntzea, etab., hots, herri edo nazio kontzientzia baduenak, herri eta nazio identitatea bilatzen du, eta orduan historia inportantea da, gorabehera guzti horiek badute beren sentidoa, a posteriori. Nola baiteko «argumentuak» ere izan litezke. Baina, esan bezala, kontzientzia (abertzale) hura presuposatuz gero bakarrik.

Problema ez bait da birreuskalduntzearen premia eta sentidoa abertzaleari esplikatzea. Problema, abertzale ez denari, edo ez dela uste duenari, horrek daukan sentidoa esplikatzea da,

harentzat ere badaukan sentidoa, bera ere euskararen alde enplega dadin eta lan hori sostengadezan.

Planteamendu sozial eta politikoa bat

Alderdien gaintetiko planteamendua nahi duenak, Alderdien gaintetiko arrazonamenduak erabili behar ditu.

Oso Alderdi batzuenak eta kasi eskusiboak diren arrazonamendu modu batzuen gaintetikoak.

PSOeren edo PCEn tradizioan dagoen bati, nik uste dut hizkera ulerkaitza egin behar zaiola, maiz erabiltzen dugun arrazonatzeko modu historizista—kulturalista guztia. Eta arrazoirik falta ere ez zaiola falta.

Agian hobeto ulertuko ligitu kete, guk geuk hobeto azalduko bagenu, gure arrazoiak (euskararen aldeko, birreuskalduntzeko, arrazoiak) ez daudela prehistorian, historian baino: funtsezko arrazoiak, egin nahi dugun euskal gizarte libre eta solidarea dela alegia. Proiektu sozial global batekin.

Hau da, planteamendu guztiaren orientazioa aldatu. Gerorari begira, ez antzinateari. Eta sozialki oinarrituz, ez historiko—kulturaliki.

Dublin-go mitina

Joan den Urriaren 11.an, eta Dublin-en, mitin bat antolatu zuen «Conradh» delakoak (erdaraz «Liga Céltica» deitua), «Telebista Nazionalaren saldukeria salatze» Mitinean irlandar abertzaleek eta Gales-ko Gwynfor Evans-ek hartu zuten parte; entzule gisa 900 pertsona zeudelarik.

Bestetan ere esana izan denez, joan den irailaren 18.an kimriera hutsezko kate berezia lortu dute Gales-ko abertzaleek. Bi urtetan, horretara, gaur egungo 12 ordutatik, astean 22 ordutara pasako dira; emisioak, bidenabar, gaur ingelesezkoen artean eta bi katetan sakabanaturik, bateratuz eta kate bakar batetan emanez.

Irlandar abertzaleek ez dute aukera galdu. Eta «Plaid Cymru» galestar abertzaleen alderdiko buru den G. Evans eraman dute mitinera.

Irlanda Askatuko gobernuak gaur astean 4,5 ordu/astean besterik ez du ematen gaelikoz.

«Conradh» delakoaren izenean beronen Lehendakari burrukalaria den Albert Fry mintzatu da (telebista-bulegoen aurrean kateatzeko lotsarik ez du agertu Fry jaunak); eta irlandar gobernuko «mandarin»en saldukeria salatu du. Alde batetik, Estatu «Libre» horretan, Telebista «Nazionalak» / 5,1 baizik gaelikoz ematen ez duelako. Eta bestetik, diglosi bizian jarraitzen dutelako: kirolak, filmak, dokumentalak, etxekoandreentzako emisio bereziak, beti eta denak ingelesez. haurrentzako emisio berezirik ez dago, era berean. Gaelikoa folkloreaki erantsirik dago, hitz batez. Kate gaeliko bat «berehalako» eskatu du «Conradh»en izenean.

G.Evans-ek, berriz, Gales-ko kanpaina nola eraman denazaldu du; batera borroka politikoa eta ekintza gogorrak (sabotajeraino joanak, ehunka preso eta juiziorakin 1968az geroztik) nola eraman diren azalduz. Dublin-go Gobernu «ofizialak», dena dela, ez dio G.Evans-i ongi-etorria ere egin... beldurrez-eta Gales-ko jokabide finak Dublin-go «politikoak» hankaz gora jarriko ote lituzkeen.

Bukatzeko Ite Ni Chionnaith anderea mintzatu da; eta gaurko gizartean azken hitza, hizkuntzen etorkizunari dago-kionez, telebistak daukala esan du. Hitz batez, Irlanda-ko Telebista ofizialak zuzper dezake gaelikoa; baina hil ere dezake. Hori dela-ta, «Elkarte Gaelikoa»-ren izenean, telebista-zergak ez ordaintzea eskatu du.

euskararen presentzia (7)

SERVICIOS DE LA COMPAÑIA

NOTICIARIO DE RADIO NACIONAL DE ESPAÑA
095 (3)
(Solo en Capital)

SERVICIO MENSAFONICO
46 16 00 (5)
(Solo en Capital)

INFORMACION DEPORTIVA
097 (4)
(Solo en Capital)

SERVICIO MARITIMO
(consulte la página LXIII)

LLAMADAS PARA ASUNTOS COMERCIALES
Abonados de la Capital, marque el 46 32 22
Abonados de los Centros automáticos de la provincia 31 80 00

LOCUTORIO PUBLICO

EMPLAZAMIENTO	HORARIO
SAN SEBASTIAN Av. de la Libertad, 26	De 9 a 13 y de 17 a 21

(1) Estas llamadas no registran pasos en el contador.
(2) Estas llamadas registran cuatro pasos en el contador.
(3) Estas llamadas registran seis pasos en el contador.
(4) Estas llamadas no registran pasos en el contador, excepto las correspondientes a solicitudes de información que figuran actualizadas en esta Guía, las cuales registran ocho pasos.
(5) Las llamadas a este servicio registrarán los pasos de contador que correspondan según sean urbanas o interurbanas, además de la tasa por mensaje encargado, que será la que corresponda en cada caso, según el tiempo ocupado en la transmisión del mismo.

OTROS SERVICIOS DE INTERES

AEROPUERTO
64 22 40

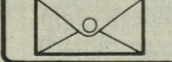
CRUZ ROJA (AMBULANCIAS)
21 33 58

AYUDA EN CARRETERA (DYA)
46 46 22

RENFE
27 27 71

CORREOS
46 49 14

TELEGRAMAS POR TELEFONO
22 20 00

VII

Gaurko «Euskararen Presentzia»n telefono listinaren salaketa bat egin nahi dugu. Goitik beheraino erdara hutsean agertu da beste behin ere. Euskal Herriko Udalentzat eta Diputazioentzat nahiko lotsagarri izan behar lukela iruditzen zaigu. Herri askoren euskal izenak ofizialki onartuak daude. Elebitasuna ere ofizialki onartua dago, teoriarik behintzat. Euskaldunok telefonoaren errezibuak besteek bezalaxe pagatzen ditugu. Nik dakidanez ez behintzat merkea-

go. Hala ere, listina goitik beheraino erdara hutsean.

Telefono listinak dakartzen instrukzio guztiak erdara hutsean datoz denak. Deituren izenak erdara hutsean denak.

Bi hizkuntzatan egin beharrak arazo tekniko latzak izango dituela berekin pentsatzen dugu. Deiturak nola jarri, euskaraz ala erdaraz? Bietan? Herrien izenak nola? Bat bakarria erabiltzekotan, zein jarri? Instrukzioak behintzat, bi hizkuntzetan jarri beharra dagoela pen-

tsatzen dugu. Eta beste arazo teknikoak nola konpondu, horretarako sortutako Batzorderen batek erabakiko luke egokien. Baina, bitartean, jakina, «erdara batuan» dena. Arazo honetan erantzukizun handia dute Udalek eta Diputazioek. Telefonikari ez diotelako exigitzen ofizialki onartutako elebitasuna. Datoren urtekoak zuzenduko ote du oker nagargarri hau? Baietz espero dugu.

JON URRUJULEGI

WOODY ALLEN, aspergarri eta sinzeroa

KOLDO SAN JULIAN

«Hainbeste ergel elkarrekin ikusi eta entzuteaz aspertuta nago. Nire pentsamenduei buruz esanahi zozoak agoantatu behar izateaz. Jendeak ni jarraitzeaz eta gauzak esakatzeaz. EZ dut ulertzen zergatik ni bezalako izaki arrunt bat —itsusia, enanoa eta betaurrekoduna— ohorearen gailurrera eramantuten». Hau litzateke dirudienez, «Recuerdos» filmea —hasieran «A Woody Allen film» izena zuena— egin izan ez balu, esango zukeena. Hasiera batetan, eta Woody Allenek espreski adierazten duenez, kontraesan bat litzateke «Recuerdos» filmeaz eritzi bat ematea, baina nolabaiteko hutsunea nolabait bete behar denez, horretara goaz. Allen-en azken filmean mementu batetan asperitu eta nekatu egin gaitu, hain zuzen ere, gailurrean Woody Allen-i zergatzen kontatzen digunean, zein zoritxarrekoa den aitortzen digunean edo galdera traszentalak kuestionatzen dizkigunean. Sandy, «Recuerdos»eko

protagonista, ez da «Sueños de un seductor» edo «Manhattan»goak bezalakoa. Aipatutako bi filmeetan Allen arrazoin batengatik iristen zen publikoarengana, hau da, mendebaldeko kulturaren egunoroko arazoak aurkezten zituelako. Sandyk ezin du inorengana iritsi, Woody Allen bera errepresentatzen bait du, masetako kulturaren —mendebaldeko sistimaren— barmean pertsonaia pribilegiatuta den Woody Allen bera.

galdera traszentalak

Guk geuk, zerebroaren zelulak deskargatzeko denbora izanik, hain ondo elikatuta eta edanda gaudenok, noiz ez diogu geure buruari bizitzaren zentzuaz galde egin? Eta injustizietaz? Eta Jainkoaz? Hori bai, patxadan egoten saiatuz eta baso bat ardo esku artean dugularik. Hori bera egiten du Woody Allen-ek, baina ardorik eta lagunik gabe,

lehenbizi galdera Jainkoari zuzentzen diolarik (erantzunik gabe noski) eta gero gizakiok baino azkarragoak diren pertsonaia batzuei: extraterrestrei. Azken hauek esaten diote aurpegi horrekin filme komikoak besterik ezin duela egin. Allen-en galdera bide horietatik bait zihoan: gerrak, gaixotasunak, gosea eta Aita Saindua badiirelarik, ba al dut eskubidea egiten dudana egiteko? Oso galdera serioak dira hauek, umore apur batez ez badira egiten behintzat, eta Sandyk egiten ditut Woody Allen trajiko eta eroso, erraz eta faltso bat interpretatuz.

esperantza eta errealitatea

Hala eta guztiz ere, bizitzaren aurrean hartzen ditugun jarreretaz barre egin erazi digun Woody Allen-en fanatikoko bat naiz oraindik, sinzeritatea zein erraza izan daitekeen gogortzen diguten eszena horiek egiten dakien Woody Allen hura oraindik gustatzen zait. Eta, «Recuerdos»en, Charlotte Rampling-ekin duen azken eszena, betiko Allen-ena dugu. Adierazten digu zein boteretsu sentitu dezakeen bere burua pertsona batek begi lagun batzuk begiratuz eta «behar zaitut, maite zaitut eta desiratzuten zaitut» esanaz.

LITERATURA

G. KORTA: korbatarik gabeko poema lepomotzak

— JOSU LANDA

Garai hauetan — krisisa omen dela eta— hainbat eta hainbat dei egiten zaizkigu, ahal dugun neurrian behintzat energia, dirua, janariak etabar aurrera ditzagun eta austeroak izan gaitez. **Isiletik** poema bildumari buruzko erreseina batetan hasierako esaldi honek zer pintatzen duen ulertzeak askori behar bada duda ugari planteiatu zizkion, baina ez litzateke hainbeste harritu behar irakurlea, aipatzen ari garen liburu hau kaleratu zenean, eztabaidarik inportanteena —edo eritzirik pisudunena— ekonomia arlotik aztertzen zuena zen eta: austeritatea eta energiaren aurretatzea. Hasiera batetan lehen aldiz **isiletik** esku artean hartzen zuenak esaten zuen lehenbiziko gauza poemen laburtasunari eta espazio zuriei zegokien. Zeren eta, nahiz eta publikapenak hoge eta hamar orrialde eskas izan, ez omen zi-

tuzten minimoki betetzen behe aldean ezarritako poematxoek. «Ustelaren liburu zuria» izena ere ipini zitzaion ipini. Ea errentabilitate kulturalaren aldetik honelakorik atera daitekeen ez da, egia esan, gu gehiegi kezkatzen gaituen detaileak. Guri gehien axolik zaiguna oso bestelakoa da, austeritate poetikoa.

Tintak zenbateko espazioa betetzen duen zehaztea eta espazio zuririk alferrik gastatu beharrean beste zerbaitekin bete zitezkeela esatea ez bait dira inola ere erizpike bakarrak liburu baten errentabilitasuna neurtzeko. Hemen —Txillida, Oteiza, edo antzekoen modura— hutsune bitalak edo desokupazio metafisikoak aipa genitzake, baina ez gara oraingo honetan horretara dedikatuko.

Asko sinplikatuz gero, askotan izan da eztabaida bizi bat kontrako

bi jarreraren artean. Alde batetik, gauza bat adierazteko ahalik eta forma preziosistenak eta kargatuak erabiltzearen alde egon direnak; eta beste alde batetik, ahalik eta gauza laburrenak eta kondentsatuak aukeratu dituztenak, kontzeptoetara mugatzen direnak alegia. Garbi dago Gabriel Kortak bigarren bide hau hartu duela, eta beraz ez dago okupatzen duen espazioarengatik neurtzerik. Eritzirik zilegieta eta egokiena, hain zuzen, estilo horren barnean zer nolako bilakaera lortzen duen esatean datza.

Artikuloaren buru bezala ipinitako esaldiak baten bati aire mespretxagarri bat bururatu badio ere, ez dago horrelakorik, esaldi hori Kortak berak esaten bait du, 18. orrialdeko poeman, eta berriro ere esango dugu definizio gisako hori, berak adierazten bait du, gure ustez, poemon sena eta barne izpiritua: korbatarik gabeko poema lepo motzak. Eta bistan da, gorbatarik jantzi gabe ere izan daiteke elegante. «Hitza elurturik» eskaintzen digu poetak. Bide honetatik baztertzen diren poemak ere badira, eta dudarik gabe liburuak berez duen jarraitasun horren erri-tmoa apurtzen dute nola bait. Denetara, liburu-ko 26 poematik, hamalau gutxi gora behera gero mugatu eta definituko dugun estilo horren barnean kokatzen dira, eta oso ongi borobildutako ak ditugu, osoki ez bete arren beraientzat orrialde oso bat merezi dutenak. Gainerantzeko poemak estilo horretatik kanpo ikusten ditugu, nahi izan arren borobiltzea lortu ez dutelako, edo eta abiapuntutik ber-

tatik estilo horretatik baztertu direlako, liburuari estilo batasuna kenduz (agian poetak ez dio eman nahi izan ere, baina tira, bakoitzak berea). Zeintzuk diren hauek eta zeintzuk aurrekoak, ez da zaila gertatuko liburuak irakurri ondoren eta irakurleak ondoren definituko dugun estilo horren berezitasunekin konforme baldin badago.

Ezin dugu esan Kortaren estiloa deskriptiboa denik, eta beraz, gonbarazioak eta epitetak lekutik kanpo gelditzen dira. Ez dago akzidenterik, guztia esentziari dagokio. Nola lortzen du, orduan, estilo osatu eta «poetiko» bat borabiltzea? Pintzelada zehatz eta sinpleak emanaz. Azaletik elkarrekin loturarik ez duten detaileak, baina barnetik lotura estu bat dutenak. Horrek ematen dizkie bertsoei konnotazioak eta imajinak sortzeko kapazitatea. Baina hori bai, itxuraz eta gertutik begiratuta, sinpleak. Joan den mendeko inpresionistek erabiltzen zuten tankerara. Detalle aske batzuek inpresio orokor bat ematen gute. Hala ere, banatutako detaileez osatutako poema batzuek ez dute inpresio orokor hori sortarazten. eta motz gelditzen dira. Gehienek, ordea, ongi aski lortu dute borobiltze hori. Eta txalkoak.

Komentario gisako hau amaitzera goaz, eta sinplekerian erortzeko arriskua lerro bakoitzetan buru gainean sentitu dugun arren, bi gauza egin nahi izan ditugu artikulo honetan: bata, inpresio batzuek desarroilatu ondoren kritika antzeko zerbait egiten saiatzea, eta bestea, **isiletik** liburuak merezi ez zuen hutsune bat apurtzea. Gerogero-koak.

ESKULTURA

remigio mendiburu ikusmiran

J.Z.

Remigio Mendibururen erakusketa labur bat ikusteko aukera izan dugu Pasaian, «Ikusmira» tabernan. Taberna hau erakustokia bilakatzeko da eta erakustoki hain eskasak ditugun herri honetan Bazo jaunen iniziatiba hau txalagarria gertatzen da.

Azkeneko urte hauetan ez da aukera gehiegirik izaten erakusketa onak ikusteko, are gutxiago herritik gertu jarritakoak arkitzeko eta euskal arte eta kultur giroa aberasten ikusi bahi dugu behintzat horrelakoak ugaltzen ikustea beharrezkoa da.

R. Mendiburuk egurrez egiten ditu aspalditik bere lan gehienak. Egurrak duen xarma berezi hori, berotasun, gizatasun hori lantzen du, bolumen adierazgarri batzuk lortu arte. Abstraktoan eta informalismoan kokaturiko adierazpen bat noski.

Batzutan egurra leunduz, egurrak adieraz dezakeen taktikoa bigun hori lortzen du. Besteetan enbor azalak duen go-

gortasun hori mantenduz korapilatu egiten ditu forma eta mugimenduak lortuz.

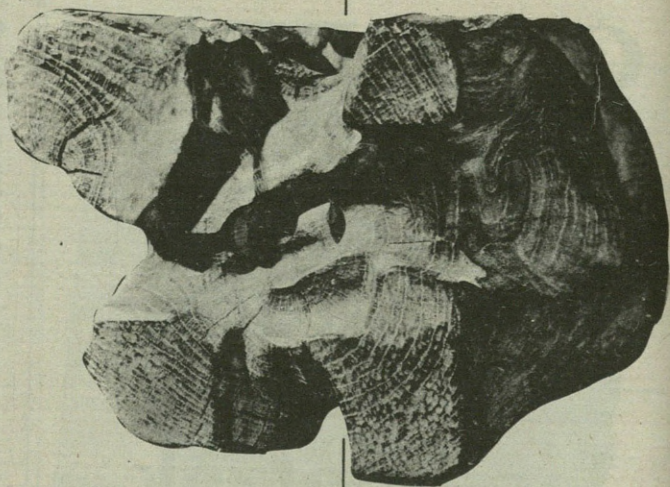
Egurraren nortasun berezia sakonki ikasi ondoren horren baitanondo mugotzen dela nabari da. Eta nortasun hori traizionatu gabe josten ditu klabija—ziri batzuren bidez, batek bestearek eutsiz, puntu sendo batzuk lortuz, horien inguruan, egur bolumen des-

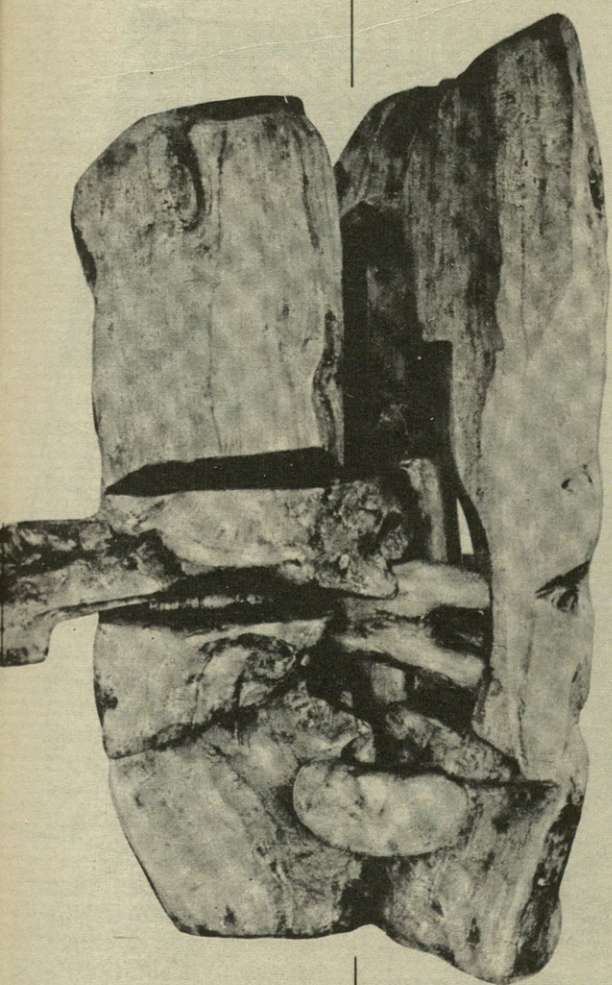
berdinak. Eta ziri hauen inguruan ekilibratuko dira egur eta enborzatiak.

Era honetara adar, sutrai edo enbor antzeko egur gihar horiek bata bestearen ondoan irrisztatzen ditu laztanean edo bata bestarekin itsatsiz

tinko lotzen, beren arteko hutsuneak lortuz, hutsune hauek egurrez besarkatuz.

Erakusketa honetan hiru motatako lanak ageri dira.

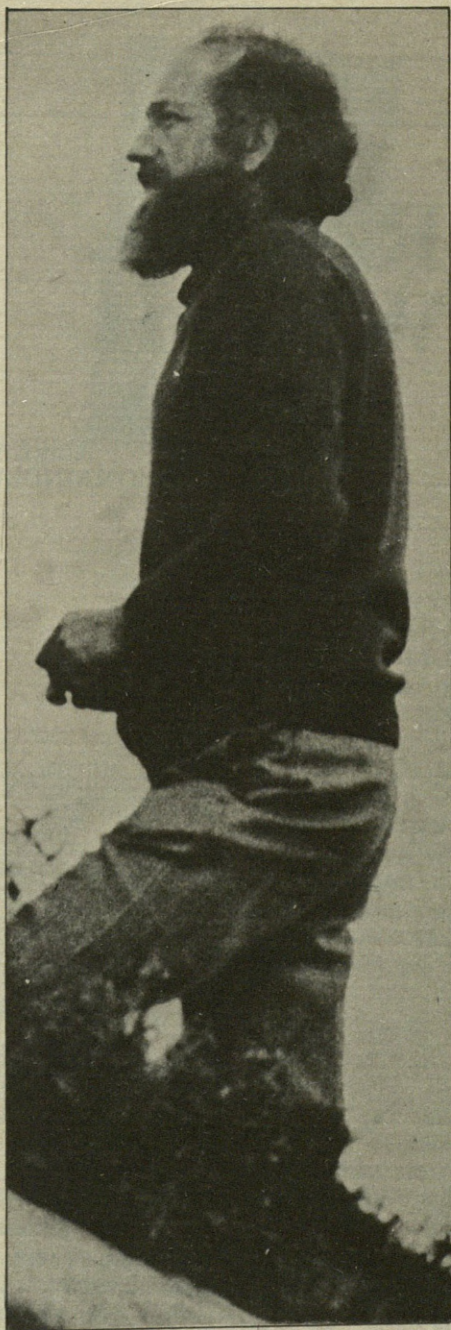

Egur kubiko batzuk ziri eta lokarritz loturik osatzen dituzten konposizio sinple batzuk. Hasierako lanak diruditenak. Eta lokarriek kuboein sortzen duten tentsio joku hutsek ez diote egia esan gure begi motzei gauza handirik eskaini.

Azken aldikoak diruditen beste obra batzuk badira ere. Egur pusketa arruntak, arrunt

landuak; beltz eta gorritz (minioz) pintatutakoak. Iltzez eta ziriz josiak.

Bere lan ohizkoaren aztarna baldin badute ere, zeharo bide plastiko desberdinetik doazela dirudi. Egurrak lantzeko erak nahita arruntak dira, brutoak; azal irekiet eta pintura beltz edo gorriak primibotasun giro bat lortzen baldin badute ere. Bainan zer gehiago?

Egurra eta eskultura hien lantzen duten horiek dira edertasunik handiena dutenak, bere lan ohizkoaren aurrerakada. Eta horien artean aipagarriena «Xalbadorren omenaldia» deritzon obra litzateke.

Gutxi gora behera seirehun kilo dituen en-

bor lodi zatikatu bat, ia bi metrotako altura duena. Hiru zati irekiren arteko egur giharrezko korapilaketa hori sendoa, indartsua eta benetan poetikoa ageri zaigu.

Obra honek toki herrikoi aparta baten ohorea merezi du.

XII

ZINEA

RAOUL WALSH

JOSEBA
SARRIONAINDIA

Urte berria doi—doi ikutzera iritsi da Raoul Walsh, bihotzaren flakeziaz eman bait dio gorputz gogortasuna eta, agian, beste bizitza. 88 urte zituela hil da Californian HoollyWood—eko bilakaera guzia bizi izan ondoren, ehun baino filme gehiagosortu ondoren, duela gutira arte, seguruasko, sonbreiru bakeroa eta begia estalirik zeramangizase mea.

Esan bezala, begia estalirik agertzen zen John Ford, Fritz Lang eta Nicholas Ray bezala, eta leiendetako piraten antzera, eta halaber, leiendako zinegileen antzera.

Liburu autobiografiko bat utzi du —**Each man is his time**— eta zinemak ez du gehien okupatzen, harrigarria bada ere, zeren eta zinemas aparte, benturazko bizitzaz bait dihardu. Izan ere, bizi ere bizi izan denetarikoa da Raoul Walsh. 1892ko martxoaren 11an sortu New York—en eta Manhattan aldean hazi zen. Mark Twain idazlea eta John L. Sullivan boseolaria

ezagutu zituen haur zela. Gero, naufragoa, zaldi basatien domadorea, Pancho Villa-ren laguna, ainitz tribu indioren odol anaia eta curriculum vitae orotan erkatatu beharreko gertaeren protagonista izan zen bizitza arruntean. Zinema David W. Griffith zinemagintza amerikarraren aitzindariarekin hasi zen: 1915ean «Brith of a nation» filmean Abraham Lincol lehen-dakariaren hiltzailea interpretatu zuen. Gero zuzendaritza eskaini zitzaien eta ainitz filme egin zituen, ehun arte, gai orotakoak, istoriaren xarma eta benturazaletasuna beti ere eutsirik. Aktore ugari azaltzen dira haren filmeetan: Mary Pickford, Gloria Swanson, Marlene Dietrich, Homphrey Bogart, Douglas Fairbanks, James Cagney, John Wayne, Allan Ladd, Gregory Peck, eta... ez

dakit zergatik ari naizen artikulua hau izendegia bihurtzen.

Istoria beltz samar bat kondatuko dut. Humore berezi samarra omen zuen. John Barrymore hil zelarik, ohostu egin zuen gorpua funerariatik Errol Flynn zena izutzeko: ohostu eta besaulki batetan eserita ipini zuen Errol Flynn-en etxean, honek itzultzerakoan eriden zezan. Eta, hain zuzen, eriden zuen.

Baina hilen arazoe-tatik lekora —eta heriotza eta guzi ere— bizitza geratzen da eta

Raoul Walsh zena bizi egin zuen batez ere, ahal izan zuen guzia dastatu zuen bizitza, bai zinegile eta bai bizikari bezala. Epitafiorik ipintzekotan hau esan daiteke: zinegile handia izan zen; poeta, moz korti eta benturazale handiagoa. Goian bego, oinutsik hil zen arren

LITERATURA

paretaren kontra

XABIER E.

Hona hemen Sartre hil ondoren iritsi zaigula bere lehen lana euskaratua. Eta benetan esker-tzen da Mikel Lasaren lana, euskarak ahal den liburu gehienak behar baititu eta behar beharrezkoa baita gaur egun liburuak euskaratzea. Gure ikastoletan daudenek —eta ikastoletan ez gaudenok ere— euskal irakurleagoa sortu behar dugu; euskaraz irakurtzen dugunok gutxi baikara eta literatur produkzioa txikia baita.

Liburu bat irakurri nahi badugu eta egilea euskalduna ez bada, normalki ez dugu galdetzen euskaraturik dagoen. Nik konkretuki «Un mundo feliz» irakurri ondoren ikusi nuen «Bai mundo berria» Amurizak euskaratuta, eta penaz geratu nintzen lehenago ez jakiteagatik.

Ea ba orain Donostian sortu zen itzultzaileen eskola horrekin eta lan pertsonalen bidez kanpoko literaturan dauden lan garrantzitsuenak euskaratzea lortzen dugun.

Beste aldetik eta PARETAREN KONTRA liburuan konkretatzen Txilardegik egiten duen hitzaurrea honela

hasten da: «Jean Paul Sartre hil da», eta berak sentitzen duen tristuraz aritzen da, Sartre izan baitzen bere bizitza gehien markatu zutenetakoa. Gero Sartreren militantziaz eta ideiez (Burgosko auzia izan zenean Gisèle Halimiren liburuentzat egin zuen hitzaurrea, 1950. gazte antifrankistetan egin zuen influentzia, «Ekin» taldean, Frantziako PC-rekin eduki zituen harremanak, deskolonizazioaren apostolu nagusia, eta bere bizitzan azkenean neonarkismoaren alde jarri zela) aritzen da eta honelako esaldiarekin bukatzen du Txilardegik: «Baldin ugalduko dira Sartreren euskal irakurleak! Agian bai, mila aldiz.»

Lana beste aldetik nahiko laburra da eta Españan anaiarteko gudan auzia egin ondoren hiru gaztek hiltzera kondenaturik eta belgatar sendagile batek igarotzen duten azken gauaz da. Ordu horietan hiltzera kondenatuak eta sendagilearen arteko harremanak —«Guztiok beari begira ginen bizidun bat bait zen, bizi baten mogitzeak zituen, bizi baten kezkak,...»— hiru gazteen arteko harremanak

eta gehien bat, ordu horietan burutik pasatzen zaizkizun gauzak, lagunak, emakumea,... eta heriotza— «Kezka haundiaz zaturik kausitu nintzen. Ez zen hiltzearen kezka, ezta beldurra: konprenigaitzaren haunditasuna»; «Sofritzearen beldur zen gaztea, ez zuen sofri-menduan besterik pentsatzen»; «Nere gorputza hilik dakustiat».

Orrialdeetan zehar ikusten dugu hiltzera kondenaturik dagoenak nola ikusten dituen gauzak, bere pentsamenduak, heriotze, beldurra,... Pentsamendu batzuk beti daude bere buruan, sendagile belgatarra, bizidun bakarra; nola dagoen, gorputzaren kontrola; nola hilgo duten, zergatik hilgo duten,...

Errealismoz beteta daude orrialde guztiak, eta oso ondo lortuak; hasieran egiten duen des-

kripzioa gure herrian hainbat eta hainbatek ezagutzen dutena da:

«Gela xuri haundi batera bultzatu gintuzten; argiak keinu arazten zidan, begietan minbertuaz. Berehala mahain bat ikusi nuen, lau gizonak bere atzean; paisanozko zenbait gizon paper batzuk ikusmiratzen. Beste presoak gelaren barruan pilatuak zituzten...»

Ene ustez liburuan dagoen huts bakarra azkenean txiripa handia dagoela kondenatua dagoenak txantxetan ari zenean eta berak jakin gabe falangistei esaten die nahi zutena eta ez dutela hiltzen. Txiripa handiegia da, baina hori ez ezik beste dena errealismoz osatua dago.

Hemen dugu ba, Sartreren lehen lana euskaratua, badinba ugalduko dira Sartreren euskal irakurleak!, horrela izan dadin!

JOSEMARI VELEZ
DE MENDIZABAL
MENDIAGA

gora ditzagun gure aurrak

San Nikolas eguna ospatzen dugu gaur. Europa osoan hain ezaguna dugun bizar zuri bezain luzeetako Santa Klaus pertsonaia eskuzalbatasunaren irudi bizia daukagu. Urteko oparia jasoko dute Europako Ipar Aldeko nazioetako haurrek hamabi hilabetetan zehar zintzo eta leialki jokatu ondoren. Santa Klausekin egingo dute amets Ipar Europako haurreek, gurek Erregetaz nahiz Olentzeroaz dagiten bezala.

Nolanahi ere, Euskal Herriko haur askok Eguberrietako atarikotzat daukate San Nikolas egun hau.

Pozak hartzen ninduen joandako egunean

neres semeak «San Nikolas Kanta» osoa abesten ari zitzaidala. Arrasaten ohitura zaharra daukagu egun honetan herriko haurrak kalez kale eta auzoz auzo ibiltzea, kanta honen bidez entzulea rengandik oparia lortu nahian. Kanta eskalea, beraz.

Goizean goizetik irten ohi dira haurrak bihotz onekoak eman nahi duen opari bila. Hamaita taldez zatituko da herriko haurreria, eskean nor bere aldetik dabilelarik.

Eta pozak hartu ninduela esan badut, kanta entzuteak aintzinako ohitura ez zaigula **oraindik** eten adierazten zidalak egin dut. Aurten ere kaleratu dira neska—

mutil koxkorrak, heuren eztarrietatik kantaozenki ateratzen zitzaielarik:

San Nikolas coronado
Arzobizpo Mariandres
a la luna noche y dia
etxeoandra noblia
egizu, egizu pillia.

San Nikolas, triskilistras
dame una castaña y no
quiero más.

Aquí estamos cuatro
cantaremos dos,
para San Nikolas
por amor de Dios.

Belen'go portaleko
ate zabaletan
hotzak ikaraz dago
Jesus lastoetan.

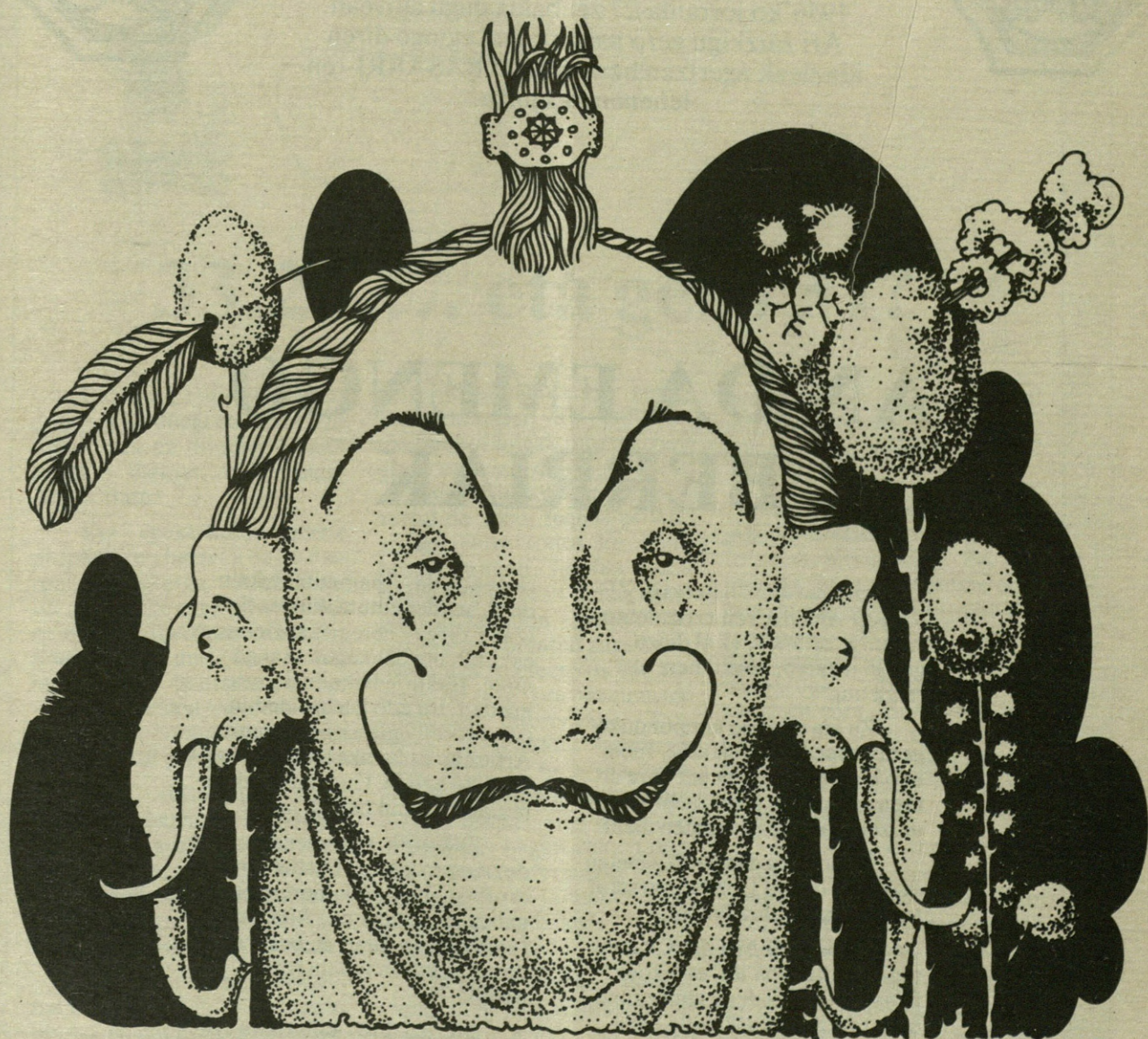
Angelitos somos
suspi-suspiramos,
lukainka-txorizo:
neskai bapez
mutilai dana.

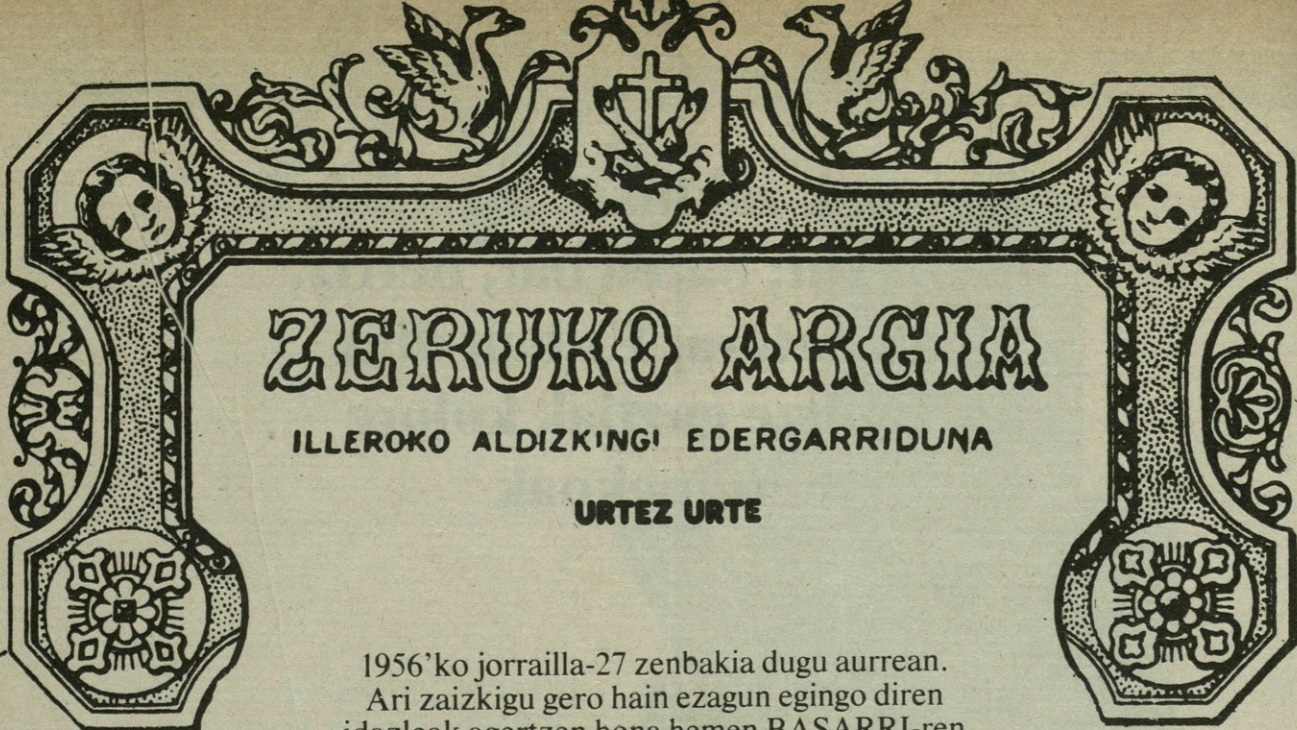
Urte gogorak sufritu izan baditu gure Herriak, oinaze eta samin-tasunak oro gaingitu ditu, mundu osoarentzat eredugarri izan den jarrerari esker.

Garuko egunotan, noraezean gabiltzalarik, haize xaflada onura eta osasungarritzat dauzkate gure haurrek abes ditzaketean hoietako kantak. Heuren inozentzia aukera ematen digute gure barnea, une bat ez bakarrik bada ere, azter dezagun.

Eta barneko gure garraztasunarentzat haurren joera garbia sendagai bilaka dakiguke. Zeren, zein goxoazaigun edozein umerenirriparra!.

**Batzuek zakilixut, besteok
bibotexut; baten bat, berriz,
biak batera. Ez bait dira
arraultze guztiak kolore
berdinekoak**

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

URTEZ URTE

1956'ko jorrailla-27 zenbakia dugu aurrean.
Ari zaizkigu gero hain ezagun egingo diren
idazleak agertzen hona hemen BASARRI-ren
lehenengo agurra.

AN DA EMENGO BERRIAK

Lehenengo aldiz natorkizu ZERUKO ARGIA'ren orrialdeetara. Irakurle zerañez, ez al diozu gaizki iritziko; noski, nere etorrera oni.

Zu eta ni ondo konponduko geran esperantzetan naiz. Inoiz edo bein txolarteren bat libre artzen dedanean, zuretzat oroituko naizela gaurtik itz ematen dizut.

Zorioneko denborak ematen dizkigun lanak! Guzitarako iritxi ta.. komeriak dira emen!

ZERUKO ARGIAK laguntzallerik bear ba'du, etxeokak bear ditu. Bera degu gure egunetako errebista euskaldun bakarra. Euskaldun eskutara ezpali-joa, arrotzenetan ez lezake luzitu gaxoak. Nere bearkuna noizik bein luma astintzekoa ba'da, zure irakurtzekoa ta irakurrie-

raztekoa da. Apainduta, bikainduta, sendoagotuta ikustea litzake zure ta nere poza. Geure eskutan ote daukagun esango nuke. Irakurle bakoitzak, urteburuan, iru edo lau arpidedun (susritore), egiñ eziñik eztauka. Artarako ez litzake auntzaren gaber-diko eztula. Gure ametsak berealako batean beteak lirake.

Zuk ortik, nik emendik, ekin dezaio-gun lanari. Euskaldunen errebista bakarrak inoren lotsik gabea atera bear du. Aita kaputxinoen mandatari au beste mandatari askoren ixpillu izan dedilla.

Merezi duen gallurrean ezarriko ote degu?

Bakoitzat asmo benetakoa artzen ba'degu, inork uste baño ariñago.

titiriteroak

PERGAMINOAK

33,26,... eta gero 31?

Batez!. Ez du etsi. Iberduderok ez duela etsi nahi. Ditudan (eta ez ditudan) penak kontatu dizkiet, baina nipa-deus!. Batez.

Eta spektakulua berriz preparatzen hasteak ez du merezi, lan eskerga. «Argirik bari ez daiteke ezer egin» irakurri daiteke Iberdueroren folletinean (uste dut); hasera batean zera pentsatu nuen: «kontxo, euskal metodoa aski ez bazen, orain Iberduero-kook euskal prentsaren alde».

Maiz, desengainu asko pairatu beharra izaten dugu. Iberduero euskal prentsaren alde agertzeraren uste ustelaren antzekoak. Eta gainera nahiz eta publikoki aldarrikatu, ez diogu sinetsiko. Hala!

Beti dabil norbait formula majikoren baten bila, arazo bereziren bat konpontzeko asmotan. Hor nonbait dago harri filosofala galdurik, abekremen trukiak ere, txup-txup.

Eureka! baineraren ur epeletan gelmussel. Eta ereiteko, iñausteko, hileak mozteko ere garai egokiak dauden bezala: «El marco de las fiestas de Navidad de 1980, fechas privilegiadas entre todos los hombres» (hontan, hontan bakarririk karta guztian zehar eskapatu zitzaizkien emakumeak) «de buena voluntad para hacer presentes y efectivos los deseos de paz por encima» de cualquier diferencia». Txarrrena azkenaldi infinitoan «por encima» bota mardulak gure masailetan markatuz igarotzen direla. «De cualquier diferencia» segun zeinen onerako den diferentzia hobe ahaztea, noski txonski!. Mengelkeritan: «bakea, bakea deihadarkatuz».

Bertsio berria, berrestreno, atzo 33 ezagun izan baziren, orain milaka eta milaka ezezagunen izenean (oraindik eskerrak eskatu beharko ote dizkiegu jaunandreoi?) 26 su-

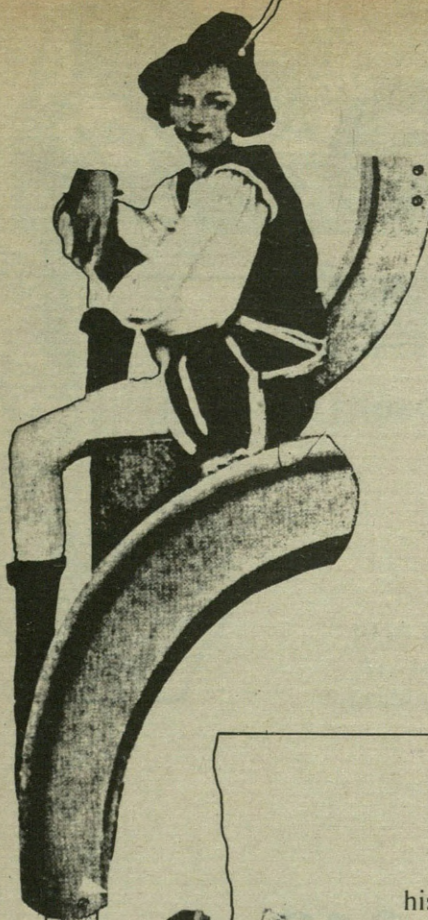
perrezezagun. Hontan bapo! jarri beharrean eta «bizi garen garaia kontutan hartuz» pabo! esan behar.

Karta hau profitatu dute gizonandreok beren borondate onaz harrotzeko. Ze, firmatzen duena borondate onekoa da eta beraiek firmatu dutenez ba noski txupau: borondate onekoak dira. Eta gainera barbaroak zibilizatzen ere saiatzen dira. Borondate ona izatearen kontsekuentzia omen amnesia, segun eta zer nahi den ahortzi turroi eta champagne artean.

Publikoki ezinean, hainbatek garbitua izango du dagoeneko ipurdia honelako ezezagunek, kontuz, ez anoni-moek, firmatutako kartekin.

Eta oxala hurrengoan 31 ez izatea, ze orduan, esku dalararik jokura hordago! jitzeko kapazak izango dira eta.

MIKEL ANZA

gure herrien etimologiak

errenderia: Herri honen historian beti hiru konstante eman ohi dira: hizkuntz arazo larria sortu duen etorkin proportzio handi bat, errepresio latza eta iskanbilak. Erromanoen garaian iadanik aurki daitezke. II. mendearen hasieran, beste zenbait hiri nagusik bezala, bere ordezkari erromatarra zuen Errenderiak, «Santus Marianus» izenekoa, zeinek euskara hitzegiten zuen, baina jakin ahal izan denez, nahiko zatarki. Eta herri hura gobernatu nahi bazuen ere, hainbeste buru-hauste ematen zizkioten bertakoek, ezin zuela pakean bizi.

Horregatik, kontatzen da egun batetan, nazka—nazka eginda, jeiki eta bere euskerantoean bere soldaduei honela esan ziela:

«Erre enteria» (osoa erre).

Eta hortik datorkio «Errenderia» izena.

ordizia: «(H)ordi»k denok dakizuen bezala «mozkor» esanahi du, Euskal He-

rrian eta Goiherin horrelako espezimenak aurkitzea zaila ez delarik.

XIV. mendearen bukaeran (aurkitu ditugun dokumentoen bidez, 1380. urtea izan daitekeela uste dugu) Ordiziako (garai haietan «Uerri») emakumeek beren senarretaz asperturik, mozkorraldiak erabat uzten ez zituzten bitartean ez zutela lanik egingo erabaki zuten, greba indefinitu bati hasiera emanaz.

Gizonek, larrituta, azkenik beren ardozaletasunari muzin egin behar izan zioten; baina izkutuan, ahal zutenean, edaten jarraitu zuten.

Emakumeak honetan konturatu zirenean, detektibe antzekoak aukeratu zituzten, harrapatzen zutenari zigorra jarriaz.

Han zela eta, herriak, detektibe hauek Ameriketara iadanik sortu berria zen CIArekin zuten antza ikusiaz (orduan, ez zen orain bezalakoa), ORDI—ZIA bataiatzea erabaki zuten, eta gaur arte.

TITIRITEROEN KUTXA

hantunde

Jakin di-nat/at hire mina. Jakiterakoan,
min egin zida-n/k. Minak bultzatuta, ari
natzai-n/k minetan, gogoeta batzu burutzea-
rren, ekintzak sendotu nahi baditut egoera
erebakitzaile bezala nazkagarri honetan.

Giltzapetu haute
Egurtu.
Euskal Herririk
Ez dite-n/k nahi,
Euskal Herrikorik
Ez dite-n/k nahi.

Hik, aitzitik,
Euskal Herrian haiz,
Euskal Herriko haiz,
Ez du-n/k onartzen
Herri supergovernaturik
Herri erdipurdikakorik.

Nork aukeratzen dik/k
Bere sorterrria?
Nork erabakitzen din/n
Bere sorterrria?
Nork erabakitzen din/k
Bere izendeitura?
Nork egiten din/k
Bere izaera?

Euskal Herrian
Egin hinduten.
Euskal Herrikoztat
Hartu hinduten.
Eta Euskal Herriko
Beti nahi huke.

Haute jo,
Naute joko.
Ez gaituzte, baina,
Makurteraziko,
Apurtuko,
Deserriginduko.

Herriak, estatuak
Eta besteak
Pertsonok
Egin ditugu
Zergatik ez dakigula
Behar ditugu.

«Zinatu du».
«Zinaerazi zizkidaten».
Hark, indarra,
Hik, beldurra.
Hark, gezurra,
Hik, egia.

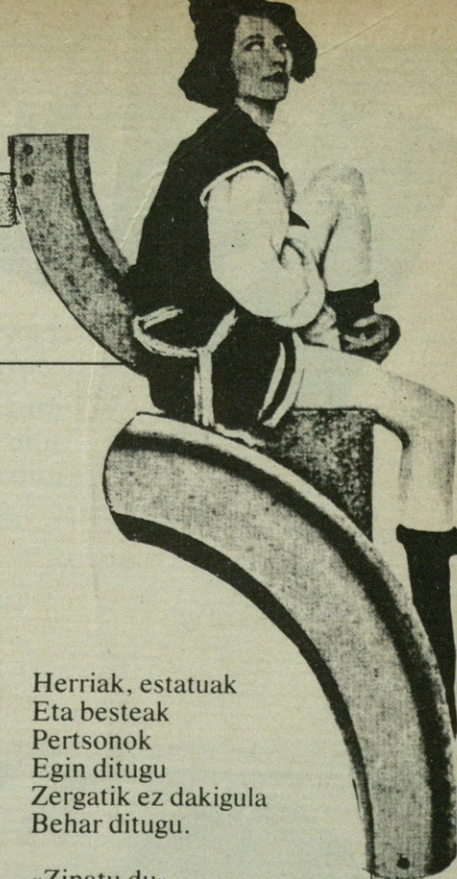
Baina, baina
Non dago
Bataren nahiz bestearen
Muga?
Duda?
Burrukan!

Burruka agerikoa
Du-n/k, herkide,
Euskal Herrikoa,
Aspalditikakoa,
Maitale bion
Aurkakoa

Hire kopetan
Izerdia
Ari du-n/k,
Hire begietan
Malkoa
Ageri du-n/k.

Hago
Lan horretan,
Gaitezen
Ibil benetan,
Esperantzarekin
Bihotzetan.

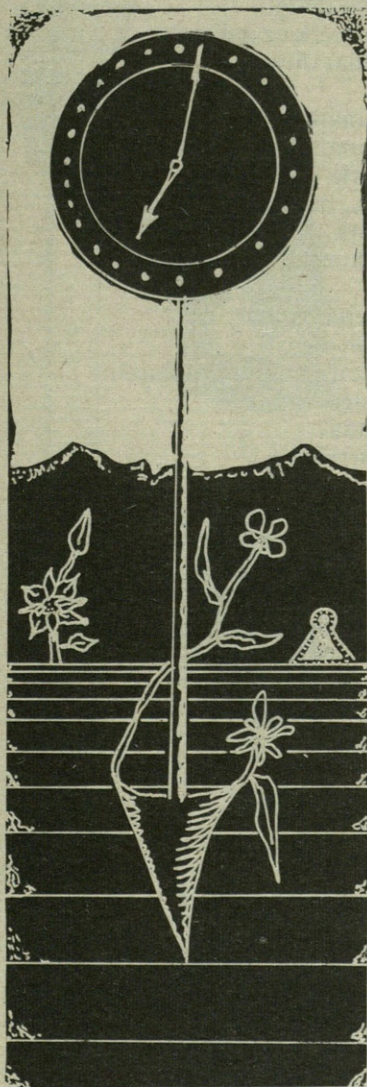
JOXEJAIME MONJOA

denborari jarriak

Rufino Iraolak jarritako bertsoak ditugu aste honetan ere. Bertso jartzaile ugaria eta bertsoak jartzeko behar den guztia ongi menderatzen duena. «Puntu eta neurritz zehatza eta hizkuntzaz aberatsa» litzateke Rufinoreniak bataiatzeko erabiliko genukeen esaldia.

Zu zarela medio.
gizadia dabil,
egun batean jaio
eta bestean hil
baduzu zenbat ate
hainbeste maratil
aldi berean zara
urrun eta hurbil.

Bazoaz aurreraka
segundoz segundo,
atzokoa zahar-beltz
bihurtuz egungo,
mugimendurik ez da
gelditzen egundo,
bestela ez zen ezer
berritzen jardungo.

Inor ohartu gabe
bazoaz, denbora,
ezer ez da burutzen
zugandik kanpora,
ez gizon, ez abere,
ez harri ez lora,
pauso bat baizik ez da
zugandik Jainkora.

Denbora ezin leike
jaso ta pilatu,
hurrena joandakoan
bertantxe bilatu,
momentu bat bi aldiz
ezin ailegatu,
beraz, ari denean
behar da saiatu.

Zu neurtzeko gizonak
sortu du makina,
emanez prezisio
ahal den haundina,
zu, orde, legearen
serbitzari fina,
neurtuko zaitu baina
gelditu ezina.

Tik-tak eten gabean
duela horratza,
adierazten digu
denboraren hotsa,
jira bat hona eta
jira bat haruntza,
buelta ta buelta dakar
gure heriotza.

RUFINO IRAOLA

elur-egun goiz batean

GUTUN HONEKIN BATERA BIDALTZEN DIZKIUZUET DOZENERDI BAT BERTSO BERRI ELUR-EGUN GOIZ BATEAN JARRIAK» Goiherriko Seguratik LURRONDO ezizenez izenpetuak bidalitakoak dituzue Rufino Iraolak jarritakoekin batera argitaratzen ditugun bertso hauek.

Penaz penatzen egon naiz
leihotik begira,
hau da hau gure
naturalezaren bukaera;
zozo eta txantxangorri
daneri tira,
bosgarren tirorako
bizkorrena ere beheara.

Danean elurra zegoen
lodi eta zuri,
soro, zelai eta menditan
ehiztari ugari;
debekatua ez al da
elu egun hori?
errukirik ez duzu
zuk ehiztari.

Baserritarrak ere
oso asarraturik,
soruan arbirik
ia ez dute osorik;
eta kanpoan ezin ibil
etxe-usorik,
eta zer esanikan ez
kanpoko frutarik.

Amaitzean hauetako
toxri eta zozuak,
bukatuko dira
hemengo abesti gozuak;
horrela gustora badira
herri eta auzoak,
atzerakakoak dira
gure pausoak.

Beste batzuk reklamoz
ari dira ehizean,
danak gerturatzen dituzte
hots hori aditzean;
ehiztaria han dago
murkoaren atzean,
sentimentu haundirik gabe
bere bihotzean.

Ara hemen sei bat
bertso berri,
ikustean hainbat
gauz penagarri;
neurriren bat ez bazaio
hartutzen gauz horri,
laster piztia ugari
eta ehiza urri.

LURRONDO.

mitogintza atzerritarra ere euskal herrira

Euskal Herria mitogile porrokatua izan da. Hala ere, gure arteko mitogintzak kutsu berezi eta konfundiezina izan da beti. Hainbat alorretako jendea mitifikatu dugu; baina beti zaindu ditugu erregela batzuk: esku zabala, entrega, ekintza adoretuak eta bereziak egitea, era batera edo bestera herri zehean errotua egotea,...

Beste mitogintz mota bat ere sartu nahi izan da gure artera; baina ez du inork lortu Euskal Herriak onartzerik. Gehien ere erderak asumitu ditu mito hoiek.

Mitogintza atzeritar hau Euskal Herrira ekarri nahi da berriz ere. Politiko berriak dira, normalean, aukeratuak; baina ez guztiak, mundu nazionalista-koak baino.

Guztien arteko nabarmenena Arzallusen mitifikazioa da. Nahikoa erraz mitifikatzeko historiaurrea du, jesuita izan bait zen. Geroko historia laburrean ere badu bere lilura. Abertzale sabindarren taldea defenestratu zuen eta BBB-tik kanpora bota ondoren, zeharo desagertarazi. Sabindarren kexa ezaguna da: Arzallusen imajina sortu genuenak gu izanik, traizio hori egiteak min eman digu.

Berrikiago, Multinazionalen morroiek Euskal

Herriaren analisisia egin zuten. Analisiaren konklusio nagusia zen nazionalistak zentralisten aurka agertzea zela ezker abertzalea domeinatzeko jokabiderik egokiena.

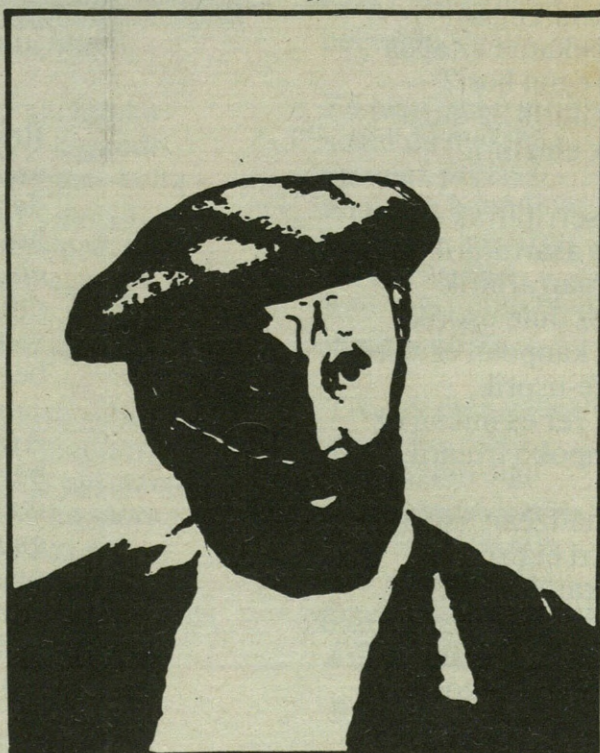
Harez gero, Espainiako prentsako sugeek esan digute Arzallus dela Eusko Gobernuako hurrengo lehendakaria, PNV-ko sozialistarik porrokatuena ere bera dela, ETA biekin harremanetan dagoen liderra dela eta Garaikoetxea lehendakariaren etsairik amorrotuena ere bera dela.

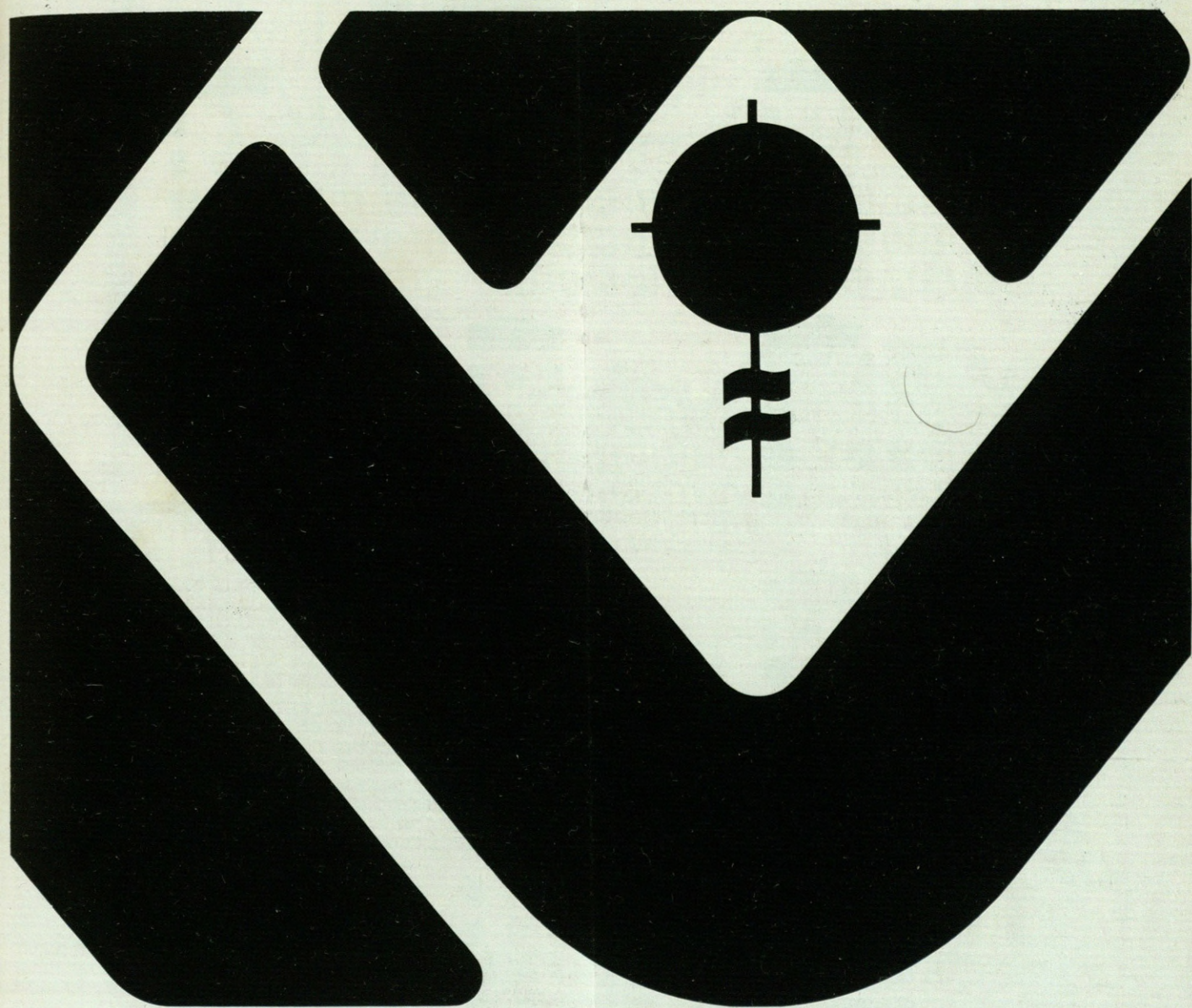
EBB—ak martiria egin digu, esan bait digu Arza-

llusen kontrako kanpaina muntatu dutela Espainiatik. Sujeritu izan da, baita ere, Arzallus EE—k ereonartzen duela.

Arzallus bere etxean (PNV—ren baitan, alegia) onartua da eta ez dago zertan mitifikatu. Baina, dirudienez, EAJ—en ez da horren onartua. Zeren mitifikatzeko ezfortzu hau ez bait da izango ezker abertzalea konbentzitzeko asmoz eginga. Dena dela, ez ditu aitaponteko egokiak aukeratu, Euskal Herriko mitoa izateko bederen.

JULEN KALZADA

Has zaitez gutaz beste era batera pentsatzen

Gurekin harremanak dituztenei gauzak ikusteko era berri bat, erlantzionatzeko beste estilo bat eta zerbitzu sorta osoagoa eskaini nahi diegu. Gure postura, biharrak gaurtik eskatzen dizkigun baldintzetara egokitu nahi dugu. Izan ere, inoiz baino hobeak izan nahi dugu. Guztiontzako etorkizun hobeak eraiki nahi dugu eta badakigu gaurtik hasi behar dela. Biharra hemen baitago iadanik.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

Biharra hemen dago iadanik

ARGIA

1981

UTARAH

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	

UTSAILA

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

MARTARA

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

AGOROLA

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30

MARTARA

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

EXAROLA

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

UTARAH

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30

ABAROLA

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

UTARAH

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

UTARAH

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	

ABAROLA

1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

ABAROLA

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

